

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Samlinger

til

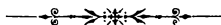
Jydsk Historie og Topografi.

~~~~~  
2. Række. III. Bind.  
~~~~~

Udgivet

af

det jydsk historisk-topografiske Selskab.

Aalborg.

Marinus M. Schultz's Forlag.

Trykt i Stiftsbogtrykkeriet.

1891—93.

Bidrag til Aalborg Bys Historie.

Af D. H. Wulff.

I flere Aar har jeg samlet Bidrag til Aalborg Bys Historie, idet det oprindelig var min Agt engang at levere en fuldstændig Udsigt derover. I dette Øjemed har jeg gennemgaaet den største Del af Raadhusarkivets ældre Samlinger indtil henimod dette Aarhundrede, ligesom ogsaa andre stedlige Arkivalier, og i nogle Aar har jeg benyttet min Sommerferie til ved Ophold i Kjøbenhavn at gjøre Samlinger i Rigsarkivet og det store kongelige Bibliothek. Men dels er det herværende Raadstuearkiv meget mangelfuldt, saa at det ikke lod sig gjøre at give en samlet Fremstilling af enkelte Institutioners Historie, dels savnede jeg Midler til at ofre saa megen Tid, som der krævedes til at fuldstændiggjøre og bearbejde Samlingerne, og dels kom dertil nogen legemlig Svaghed, som for tidlig afbrød mit Arbejde. Dette er Grunden til, at der ikke er kommet noget helt ud af mine Bestræbelser, og at jeg herved, for at ikke mit Arbejde skal være helt spilt, ligesom ogsaa enkeltvis andensteds, f. Ex. i den lille Bog »Aalborg før og nu«, i Vejviser for Aalborg 1874 og spredt omkring i Jydske Samlinger og Kirkehistoriske Samlinger, lader aftrykke de Bidrag til Aalborg Bys Historie, som kan antages at have Interesse ogsaa i andre Henseender.

Teglgaarden.

Hr. Peder Jensen, Prior i Hospitalet, fik den 14de September 1540 Brev, at paa det Hospitalet og Aalborg By kunde saa meget des bedre opbygges og forbedres, havde kongelige Majestæt tilladt, at han selvferde maatte og skulde annamme til sig og lade opbygge en god Tegllade og Ovn øst for Aalborg og nyde den med fri Lærgrav og Limsten at bryde mod at holde den vel færdig og sælge Borgerne Lim og Sten for redelig Værd.

(D. Kanc. reg. 1535—40, 1. B.)

Teglgaarden, som i den kejserlige Krig var ruineret og siden bleven opbygget igjen 1663, blev fra 1684 bortforpagtet af Kristian den femte til Dr. Niels Jespersen i Aalborg, hans Hustru, Børn og Descendenter med Ret til at tage Leret at brænde Stenene af af kongelige Majestæts og Aalborg Bys Ejendomme efter Frederik den tredjes Brev af den 5te December 1648, mod at han udleverede et kongelige Majestæts Gjælds brev af den 20de Februar 1679 paa 200 Rdr og 1½ Aars Rente og aarlig betalte paa Amtstuen 10 Sldr., samt at hver Gang det kom en Grad længere ned end hans Børn, der desuden skulde betales 100 Rdr. Denne Forpagtningskontrakt var konfirmeret af Kongen den 4de December 1683.

(Raadstue Arkiv Pakken Teglgaarden.)

Senere blev Teglgaarden den 26de April 1746 af kongelige Majestæt tilskjødet Christen Nielsen Ørsnæs i Aalborg for Kjøbesum 381 Rdr. Kurant med samme Ret til Leret som tidligere omtalt.

Under den 15de November 1748 blev givet følgende Privilegium: Vi Frederik V o. s. v. gjøre alle vitterligt, at, eftersom Chr. Nielsen Ørsnæs af vor Kjøbstad Aalborg for os allerunderdanigst har andraget, at, da han ved vort allernaadigste Skjøde af den 26de April 1746 er bleven Ejer af den ved bemeldte Aalborg liggende Teglovn, har han siden fornummet, at den Bæk, Teglgaards Bækken kaldet, har været indpølet paa begge Sider, som formenes at være sket paa den Tid, Tegloven er først anlagt, for des bekvemmere til Vands derigjennem at faa Brænde til Ovnen og de brændte Sten igjen derfra; men som bemeldte Teglgaards Bæks Indpøling og Opboling er bleven øde, at ingen Kaag eller Pram for nærværende Tid kan komme derind, og hans Agt er ved Tid og

Løjlighed at ville stræbe for at kunne faa denne Teglgaards Bæk saaledes, at en Kaag deri kunde indlægge, og sligt ikke uden vor allernaadigste Tilladelse kan ske, fordi Bækken ligger udenfor Teglgaardens Ejendom og saaledes tilhører Byen, saa har han derhos allerunderdanigst anholdt, at, som der paa nordre Side af Teglgaardens Grund er 40 Alens Jordsmon til Fjordbredden, paa vestre Side 25 Alen til de gamle Pæle, som endnu skal staa synlige i Østersiden af Teglgaards Bækken, paa søndre Side imod den almindelige Stenbro 30 Alen, atter til den paa østre Side af Teglgaarden løbende lille Bæk 25 Alen, vi da allernaadigst vilde tillade, at han maa nyde dette saaledes beskrevne og hidtil for Byen unyttige Stykke Jord som en Ejendom til Teglgaarden, imod at han en Gang for alle betaler til Aalborg By 40 Rdr.; thi have vi efter saadan hans herom allerunderdanigst gjorde Ansøgning og Begjæring, samt den fra os elskelige Baron Hr. I. Holck Ridder, vor Stiftsbefalingsmand af Aalborg Stift, Amtmand over Aalborg-hus, Børglum-, Sejlstrup- og Aastrup Amter hans herom indberettede allerunderdanigste Erklæring allernaadigst bevilget og tilladt, saa og hermed bevilge og tillade, at bemeldte Chr. Ørsnæs ommeldte ved Alenmaal specificerede Grund maa nyde og beholde for sig og Arvinger, den sig paa lovlig Maade nyttig at gjøre og samme, forsaavidt han eragter, at indlukke, samt Teglgaards Bækken paa østre Side at oppæle, imod at han efter Tilbud betaler 40 Rdr. til Aalborg By.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1743, fol. 1466.)

Den 26de November 1818 afstod den daværende Ejer af Teglgaarden, Chr. Møller, sin Ret til at grave Ler til Brænding og Digetørv paa Aalborg Bys Mark mod at faa et Stykke Jord nord for Sandvadet imellem samme og Landevejen af 2 Tdr. Land geometrisk Maal.

(Raadstue Arkiv Pakken Teglgaarden.)

Borgerne besvære sig over for store Paalæg.

1558. I Rigsarkivet findes følgende Borgmesteres og Raads og menige Borgeres Brev til Kongen om Skib at udruste, hvori de give tilkjende, at »nogen Tid siden forleden, da man skrev 1555 den Fredag næst for Matthei Apostoli Dag, kom

eders Naades Skrivelse os til Hænde med tvende af eders Naades Raads Nærværelse, som var velb. Jørgen Lykke og Niels Lunge, at vi skulde tiltænke at udrede eders Naade kgl. Majestæt og Danmarks Rige et Orlogsskib til Tjeneste og gode med alle sin Tilbehøring, eftersom for^{re} velb. Jørgen Lykke og Niels Lunge os den Tid forgav, at det skulde færdig blive at udløbe i Søen, naar vi igjen finge eders Naades Skrivelse, saa have vi som eders Naades fattige, tro og lydige Tjenere (som vi des pligtige ere ikke alene med Gods og Penge, men ogsaa med Liv og Velfærd at være eders Naade redbon) udfærdiget et Skib, ligesom vi den Tid bleve taxerede for, med hvis (hvad) der tilhørte, og det efter eders Naades Vilje forskikkede til Kjøbenhavn, dog ikke uden svar Bekostning og den arme Bys Fornedring, hvilket sandelig kostede eders Naades fattige Undersaatter her i Aalborg mere end 3000 Daler, og til samme Skib at købe og udrede have vi udsat vort Raadhus, hvilket ikke endnu er indløst, og samme Tid har eders Naade anset vor Udredning og Bekostning paa samme Skib og lod os taxere for et andet Skib, hvilket vi skulde holde eders Naade og Riget til Tjeneste, naar Behov gjordes; saa have vi nu nogen Tid forleden fanget eders Naades Skrivelse, at vi skulde tiltænke at holde samme Skib færdigt, som vi det sidste blev taxeret for, naar vi igjen finge eders Skrivelse, saa er nu eders Skrivelse anden Gang kommen os til Hænde Mandag næst for Nyaarsdag 1558, at vi skulde nu Midfaste eller det første det kunde være for Is Skyld have samme Skib færdigt, som vi den Tid blev taxeret for, med sin Tilbehøring og lade det bruge eders Naade og Riget til Tjeneste, og dertilmed har eders Naade anset vort Gavn og Bedste og udi eders Naades Brev indlukt en Seddel, hvor vi skulde skikke os med Udspisning til samme Skib, saa have vi overvejet samme Seddel, saa at Kost og Fetalje alene til 60 Karle beløber sig til store Penge foruden andet, hvis (hvad) der tilhører; dog findes denne arme eders By at være meget forarmet og mesten Parten indsat med fattige Embedsmænd (Haandværkere) og Fiskere undtagen 10 eller 12 Kjøbmænd, som noget formuende ere, og er ikke uden den ene arme eders Naades By den samme Skibs Udredning, Randers, Viborg og Ribe have hver dem særdeles mange smaa Kjøbstæder til dem at udrede deres Skib med saavel som flere Kjøbstæder udi Riget,

og dertilmed have vi hørt af eders Højmægtigheds Gunst og Naade have de fanget Hjemlov i dette Aar; derfor er vi eders Naades arme Undersaatter begjærende, at eders Naade vilde værdes til for Guds Skyld at anse denne arme Bys Lejlighed og mildelig og naadelig handle med os, som vi arme eders Naades Undersaatter os forhaabende ere; thi vi ere redebon ikke alene med dette Skibs Udredning, men ogsaa med Gods og Penge, ogsaa med alle vore Liv og Velfærd at opsætte for eders Naade og vort Fædreland til Bistand. Allernaadigste Herre og Konge, kunde vi ikke heller til des bekomme nogensteds saadan et Skib, som vi sidst blev taxeret for, men have endnu det samme Skib, som sidst gjorde Rejse, dog det er ikke fuldelig saa besejlet, at det kan bruges udi Orlogsvis, som det sig burde, som dem vel vitterligt er, som sidst paa Orlogsvis derpaa sejlede. Vi ville gjerne, som vi det pligtige ere, med det allerførste muligt kan være, enten lade os bygge saadant et Skib, som er bekvemt til Orlogsvis, eller og købe os et andet Skib, som kan bruges eders Naade til Tjeneste, naar Behov gjordes, og at eders Naade vil værdes til paa denne Tid at anse denne vor store Armod og vide vort Gavn og Bedste, hvilket Gud kjende at vi nødes til paa denne Tid at give eders Naade tilkjende. Saa have vi nu forskikket til eders Naade disse vore Bud om samme Ærinde at bestille, som forskrevet staar.«

1566. Borgmesteres, Raads og menige Borgeres Brev til Kongen, hvori de beklage »den store og meget besværlige Skat og Tyngde, som denne arme By i disse Aaringer paalagt er, fremfor nogen anden Kjøbstad her i Nørrejyland langt over vor Evne og Formue, som den almægtigste Gud saa og vor kjære Lensmand med flere vel bekendt er, sær med Proviant af denne arme By, sær med stor og langt over vor Formue Pengeudgift, deslige med svar Udbud nu med Baadsmænd og nu med Krigsfolk at udgjøre, saa at Besværingen er saa mangfoldig, at det er umuligt slig Tyngde herefter at kan udrette, som vi dog gjerne gjøre vilde, om vi ellers havde Evne og Formue dertil, fordi saa hvis Baadsmænd og andre Borgere, som i disse Aaringer for Krigsmænd er udgjort, er en stor Part deraf hendød og bleven for Fjenderne og en Part her fra Byen hendragen, og nu eftersom den almægtige Gud efter sin

faderlige Vilje har denne arme By med den store og forfærdelige Pestilence besøgt, er her mange hendød, saa at denne arme By findes paa denne Dag ikke flere Borgere deri at være bosat end ved 250 Borgere, naar vi regne de ene med de andre, dog Mesteparten er slet med alle saa forarmet, at de kan intet formaa at udrette eders Naade og Riget til Tjeneste, som de ellers gjerne vilde, saa at denne arme Kjøbstad ikke alene har mistet Borgerne, men og hvis (hvad) Gods de have dem efterladt Mesteparten forføres af Byen til Udarvingerne. Til denne Dag have vi aarlig i denne Fejde med stor Vinskibelighed udgjort, dog langt over Formuen, 100 gerust Krigsmænd, undtagende hvis Baadsmænd og andre her og aarlig udgjort er, og hvis denne arme By nu herefter saa højt skal taxeres, da bliver den slet med alle forarmet, fordi saa her ikke findes denne Dag ung og gammel over 250 Borgere. Bedende derfor kgl. Majestæt vilde vort Bedste naadelig betænke, at hvis Pengeudgift, Udbud og andre Besværing som eders Naade begjærer af denne arme By herefter, som vi kan mest afstedkomme, vil vi gjerne udrede, om vi ellers maatte taxeres, som vi vare gode for, saa at denne arme By ikke skulde blive slet forarmet og udblottet, som visselig sker, om vi saa højt skulle staa i Taxering som hidtil; thi her kan findes vel 7 eller 8 Kjøbstæder i Nørrejylland, som ikke saa højt alle taxerede ere som denne ene arme Kjøbstad. Formuen veed dog den evige Gud, fordi saa her saa godt som slet ingen Tilføring gjøres hertil, hvoraf vi os og vore fattige Hustruer og Børn føde skal og andre eders Naades Vilje at fyldestgjøre, at vi skulde af Aalborg udgjøre 2500 enkende Rigsdaler, er vi slet intet god for, eller og at vi herefter skulde udgive 100 Krigsmænd uden Baadsmænd, som vi hidtil gjort have, er det os ganske umuligt. Dog have vi med alsom største Flid og Vinskibelighed fremsat 2000 mindre 20 enkende Daler underdanigst begjærende, at vi med den efterstandende Summa maatte forskaanet blive.◀

Bidrag til Aalborg Bys Historie.

Af D. H. Wulff.

(Fortsat.)

Frue Kirke.

Den gamle Frue-Kirkes Bygning falder sammen med Frue Klosters Stiftelsestid i Begyndelsen af det 12te Aarhundrede. Kirken nævnes i det 16de og 17de Aarhundrede som Domkirke og var uden Tvivl den Gang Byens Hovedkirke, ligesom flere Grunde synes at tale for, at den har været dette gennem hele den katholske Tid. Ved Klosterets Sekularisation var Kirken imidlertid saa forfalden, at Kristian III 1554 befalede, at den skulde nedbrydes og i dens Sted Helliggejsthus Kirke være Sognekirke, til hvis Reparation Sten, Tømmer og Bly af Kirken skulde anvendes, og hvad der blev tilovers, skulde komme til Slottet Aalborghus's Behov; men paa Menighedens Forbøn kom der næste Aar kongelig Tilladelse til, at den maatte beholde sin gamle Sognekirke imod forsvarlig at istandsætte den, hvilket skete.

Ved Syn 1739 klages der over, at der baade ved søndre og nørre Side var bygget Huse ind i Kirkemuren; dog kunde det paa nørre Side ej ændres uden Sjeur Peder Holsts Vilje. (Dette er dog nu sket ved Kirkens Ombygning i den nyeste Tid.) Men paa den søndre Side, som er Kirkens eget, var næst op til Kirken en Lejevaaning, hvoraf Kirken kun havde 4 Rdr. aarlig Leje. De to Fag næst ved Kirken kunde nedbrydes for at faa fri Fart og Kjørsel om Kirken, og Resten bruges til Materialhus. Dernæst klagedes over, at Døren op

til Pulpiturerne var uden paa Kirken, og der foresloges, at der indenfor Kirkedøren til østre Side skulde gøres en smuk italiensk Trappe, hvorved det store Loft udenfor, som en Del brugte til Spadseregang, kunde nedtages.

I Anledning af Kirkens Brøstfældighed og Reparation 1766 tillod Stiftsøvrigheden paa Magistratens Forslag, at den Vaaning ved Kirken, som var indrettet til en Skolegaard, hvori en dansk Skoleholder af Arilds Tid havde boet og endnu boede, maatte stilles til offentlig Avktion og til Fordel for Kirken kjøbes af Byen. Skoleholderen skulde give i aarlig Leje 21 Rdr. 2 $\frac{1}{2}$, som han havde Møje med at samle, da de fleste i Sognet vare fattige. Huset bestod af 17 Fag, og Omkostningerne ventedes bestridte af en Kapital, som sal. Chr. Friis, Handelsmand, havde skænket til en dansk Skole. Skoleholderen skulde saa senere have fri Bolig.

(Aalborg Raadstue-Arkiv.)

I Frue Kirkes Regnskab (for 1627 og følgende Aar) er antegnet mod Slutningen: I Ufreds Tid er begravet af Kejsere Folk i Kirken Friherrer og Kabelierer 9, Ryttere 3, paa Kirkegaarden Soldater, Ryttere og Børn 126, i alt 138.

1722 klages over forskjellig Uskikkelighed ved Kirken, at Folk intet betale for Stolestader, at Kirkegaarden gøres til en Blegdam, at der slaas Græs med Høleer o. s. v., og 1756 klagede Magistraten til Stiftsøvrigheden over, at Frue Kirkes Indkomster forringedes derved, at Folk ikke vilde tage faste Stole og betale Indfæstning deraf, men fik Tilladelse af Organisten til at gaa op paa Orgelet eller gik ind i Pulpiturer til andre o. s. v., hvorfor der foresloges, at der maatte anvises dem faste Pladser mod Indfæstning og aarlig Leje, hvilket blev bevilget, naar Magistraten først havde kaldt Folk for sig og mindelig foreholdt dem Sagen.

I Aaret 1738 den 22de Oktober oprettedes en Kontrakt med Egholms Beboere, i Følge hvilken de i Stedet for den halve Konge- og hele Kirke-Korn- og Kvægtiende skulde betale 12 Rdr.; men da dette syntes en for ringe Afgift af Øens 21 Tdr. 3 Skp. 1 Alb. Hartkorn efter de forandrede Tidsforhold, og Øens Beboere ej vilde indgaa ny Akkord, fik man 1805 kongelig Tilladelse til fri Proces derom, da hin Akkord ikke var approberet af Sognepresten som Medinspektør og heller ikke kongelig konfirmeret. 1807 oprettedes en Forpagt-

ningskontrakt med Egholm Beboere derom paa 10 Aar, som Kancelliet approberede, efter at Kontrakten af 1738 ved Aalborg Bytingsdom af 2den December 1805 var erklæret for ugyldig.

Blandt Kirkens Udgifter 1625—6 anføres: For en Planke rhinsk Vin, da Lensmanden og hans Frue vare til Herrens Bord, 10 β , og til Pintsedag til at købe Maj for at pryde med i Kirken 1 $\&$.

I Regnskabsprotokollen for 1656 ff. findes følgende Indtægter anførte:

Af Klokkerne gives:

For Kimen til adeligt Bryllup 3 Rdr., til borgerligt Bryllup 1 Rdr. 2 $\&$.

Naar Børn døbes, af dem, som god Formue have, 1 $\&$ 8 β , af andre 12 β .

For Præsteordination 1 Dr.

Adelige Lig, for alle Klokker 9 Dr.

Borgerlige Lig, som ere i Sognet, for alle Klokker 1 Rd. 2 $\&$.

» » » for 2 » 1 — » -

de, som ere uden Sognet i Byen 2 — » -

» » » for 2 Klokker. 1 — 2 -

Fremmede, for alle Klokker 2 — » -

» » 2 » 1 — 2 -

For adelige Ligs Nedsættelse i Kirken 10 — » -

Af Jorden i Kirken:

Naar Grav aabnes, gives..... 4 — » -

Et Menneske under 15 Aar..... 2 — » -

Paa Kirkegaarden under Sten:

Et gammelt Menneske..... 1½ Sldr.

Et Menneske under 15 Aar..... 1 —

uden Sten:

Et gammelt Menneske..... 1 —

Et Menneske under 15 Aar..... 3 $\&$

Begravelser sælges efter Sognepræstens og Borgmesteres Godagtelse, som forsvarligt er.

1667 har sl. N. Lauritzen, Borger her i Aalborg, udlovet efter hans egen gode Vilje til vor Frue Kirke 100 Sldr. til en Sjølegave efter hans Død, for hvilke 100 Sldr. hans kjære Hustru, ærlige og gudfrygtige Kvinde Katrine Hybertsdatter, har selv ladet gjøre en Messehagel med Sølvkrucifix paa, som

vejede tilsammen 70 Lod, og kostede det tilsammen med Tøjet og Snorer derpaa og Sølv et og Arbejdsløn 107 Sldr., hvilken for^{ne} Messehagel skal blive til vor Frue Kirke til evindelig Ejendom. 1721 den 24de December er ovenskrevne Sølvkrucifix kommen til vor Frue Kirke i Brug igjen at sire Alteret, og til samme Tid vejede det med nu brugelig Sølvvægt i alt 68 Lod.

Vejerhus.

I Rigsarkivet findes et kgl. Maj's Brev af den 3dje November 1573, hvori det hedder: Borgmestere og Raad i Aalborg have meldt, at de nogen Tid siden forleden efter vor Befaling have paa Byens Bekostning ladet bygge og sætte et Vejerhus med Vægt og andet Tilbehør, hvori fremmede Kjøbmænd saavelsom vore egne Undersaatter kunne lade veje, hvis Gods som enten ud- eller indskibes, og beklaget, at der er mange Borgere, som selv holde stor Vægt i deres Huse, saa at mindste Parten føres til Vejerhuset at vejes, hvoraf er at formode, at i Fremtiden adskillig Uraad og Klage kan komme paa, da, paa det fremmede saavelsom vore Undersaatter ikke skulle have dem at beklage, at de med nogen falsk eller uret Vægt skulle besværes og det dermed maa gange kristelig og ret til, ville vi, at alle de Varer, der for Byen enten ud- eller indskibes og skulle vejes med stor Vægt, skulle føres til Vejerhuset og der vejes, og derfor skal gives en skjellig og lidelig Vejerløn, og maa ingen Borgere i Aalborg have eller bruge nogen stor Vægt i deres Huse, men alene Bismervægt.

Færgevæsenet.

Skjønt Færgefarten vel har været i Gang tidligere, findes den dog først omtalt i historiske Aktstykker den 18de Maj 1589, da der blev givet Borgmestere og Raad følgende Bevilling paa at holde 4 Færger mellem Aalborg og Nørresundby:

Vi Kr. o. s. v. gjøre alle vitterligt, at, eftersom Borgmestere og Raad i Aalborg have ladet give tilkjende, hvorledes alle Færger og Færgemænd, som holdes i Sundet mellem

Aalborg og Vendsyssel, skulle holdes og være boende paa hin Side Fjorden i Sundby, og derfor sig tit og ofte skal tildrage, at mange godt Folk af Adel og andre, som did til Byen komme og ville derover, saavel som og Borgere og Indbyggere ibidem skulle undertiden ganske Nætter og Dage blive opholdte med deres Heste og Vogne, før Færgerne komme fra den anden Side, hvorfor de have begjæret at maatte holde 4 Færger der i Byen, paa det baade den vejfarende saa og deres Borgere, som have derovre at bestille, kunde des bedre over komme, da bevilge vi, at Borgmestere og Raad i Aalborg paa Byens Vegne maa herefter holde der for Byen 4 gode, færdige Færger, og skulle de selv maa forordne, skaffe og holde gode, duelige Færgemænd til samme Færger og raade for dem at tage i Tjeneste og aftakke, straffe og sætte til Rette, om nogen med Billighed kunde have sig over dem at beklage; dog skulle forn^e Borgmestere og Raad af samme 4 Færger lade give og fornøje slig aarlig Afgift til vort Slot Aalborghus, eftersom der gives af de 4 andre Færger i Sundby, ville ogsaa have os forbeholdt at gjøre, forandre og forordne herom, eftersom Løjlig-heden kan fordre.

(Rigsarkivet.)

Herover beklagede Sundby Færgemænd sig, hvorfor Kongen under den 30te Juni 1591 udstedte følgende Bevilling for dem:

Eftersom vi nogen Tid siden forleden naadigst have bevilget Borgmestere og Raad i vor Kjøbstad Aalborg paa Byens Vegne at maa holde der for Byen 4 gode, færdige Færger at overføre hvis vejfarende og fremmede, der over Aaen hændes at skulle overføres, og vore og Kronens Undersaatter Færgemænd udi Sundby have underdanigst sig beklaget dem at ske forkort derudinden, efterdi de altid tilforn af Arildstid have holdet samme Færger, have og ikke anden Næring og Bjerring end Færgelønnen af samme Færger og skyldte og skatte deraf til vort Slot Aalborghus, underdanigst begjærende, at de endnu fremdeles maa holde samme Færger ved Magt, paa det de ikke skulle plat ødelægges, forarmes og fordærvs, da have vi af vor synderlig Gunst og Naade undt, bevilget og tilladt og nu med dette vort aabne Brev unde, bevilge og tillade, at forn^e vore og Kronens Undersaatter menige Færgemænd udi forn^e Sundby maa herefter, til saa længe vi anderledes derom tilsigende vorde, holde imellem forn^e vor Kjøbstad Aalborg og

for^{ne} Sundby 2 gode, færdige Færger, saa de vejfarende Mænd, der hænder at overkomme, uden al Forhindring, Ophold og Forsømmelse kunne der over komme, og skulle de være forpligtede at holde, forskaffe og forordne gode, duelige Færgemænd til samme Færger, saafremt de derfor ikke ville tilholdes og straffes, om nogen med Billighed kunde have sig derover at beklage; skulle de og give og fornøje os af samme Færger slig aarlig Afgift til for^{ne} vort Slot Aalborghus, eftersom der gives af de andre Færger der sammesteds.

(Aalborg Raadstue-Arkiv Pakken Færgævæsenet.)

Under den 12te Februar 1607 erklærer Manderup Parsberg af Hagesholm, Lensmand paa Aalborghus, sig i Følge kongelig Befaling over Enevold Kruse til Hjermdislevgaard hans Ansøgning. Denne paastod nemlig, at $\frac{1}{12}$ af Sundby Mark, under Aalborg Slot liggende, tilkom ham; men da han ikke havde nogen Gaard der i Byen, ansøgte han om, at han maatte lade opsætte en Gaard der, hvorfor Lensmanden fik Befaling at undersøge, om det kunde ske uden Skade for Indbyggerne i for^{ne} Sundby. Lensmanden mente, at det ikke vel kunde nægtes ham, da han var Lodsejer i Byen; derfor skulde Kongen tillade ham at bygge en Gaard paa det Sted, som blev ham anvist, dog kun paa de Vilkaar, at ingen, som kom til at bo der, maatte tilholde sig nogen Ret i de Færger, som gik fra Sundby til Aalborg, ej heller bruge nogen Kjøbmandskab eller Handel, som kunde komme Borgerne i Aalborg eller Bønderne i Sundby til Skade; dersom dette blev iagttaget, kunde han ikke indse, at det kunde blive Bønderne i Sundby til Skade eller Fordærv.

(Rigsarkivet.)

Den 8de Maj 1647 udgik Kristian IV's Brev, saa lydende: Eftersom vi naadigst komme i Forfaring, at der aarlig en stor Parti Heste og Øxen skal komme igjennem Vendsyssel i vort Land Nørrejylland og føres derfra over til vor Kjøbstad Aalborg, hvoraf Byen hidtil intet har nydt til Skibsbroer og andre Broer med at holde vedlige, da ville vi naadigst, at herefter og indtil vi derom anderledes tilsigende vorde, af hver Hest, som i saa Maader i Vendsyssel kjøbes og derfra over Fjorden ved for^{ne} Aalborg overføres, skal til Byen gives 6 β danske, og af hver Oxe, som der over føres, 2 β danske til at holde

Færgebroen der i Byen saavel som den Træbro i Sundby ved Magt med.

(Aalborg Raadstue-Arkiv Pakken Færgevæsenet.)

Paa Færgebroen i Sundby haves Kristian IV's Benaadning af den 31te Maj 1647, hvorefter Bropengene fra gammel Tid vare delte mellem Aalborg By og Magistraten i to lige Dele, hvorfor Magistraten i Forbindelse med Byen vedligeholdte de to ved Østeraa værende Færgebroer, hvilket ogsaa ses af Kæmnerregnskaberne og af det Forlig, som blev sluttet efter Højesteretsdom 1724 i Byens Urigtigheder.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1726, fol. 42.)

Den 11te April 1661 udgik Frederik III's Brev, at Færgemændene herefter lige saa vel udi Vesteraa som Østeraa maatte indlægge til at ind- og udskibe, eftersom Strømmen og Vinden bekvemmeligst sig vilde føje; dog skulde Borgerne ved Vesteraa boende med deres Hjælp, som derudi vilde være interesserede, efter egen Erbydelse tiltænkte være selv en Færgebro paany at bekoste og stedse forsvarlig ved Magt at holde og derforuden at have tilbørlig Indseende, at ved samme Bro ingen Underslæb med Told og anden Varers Rettigheds Erlæggelse blev begaaet, saafremt de ikke derfor ville stande til Rette.

(Aalborg Raadstue-Arkiv Pakken Færgevæsenet.)

Den 23de Juli 1664 udgik Frederik III's Brev, saa lydende: Eftersom for os underdanigst er andraget, hvorledes ingen af de 12 Færger udi Sundby, som gjøre Overførsel til vor Kjøbstad Aalborg, moxen det ganske Aar igjennem sig skal ville bekvemme at ligge udi Østeraa, hvor den meste Part af Byen ligger, er vores naadige Vilje og Befaling, at du (o: Stiftsbefalingsmanden) det saaledes anordner, at 6 af forskrevne Færger i Østeraaen og de andre 6 i Vesteraaen til Overførsel at gjøre henlagte vorde, og til den Ende med Færgemændene Inspektion haver, at enhver, eftersom forskrevet staaer, uden hverandre Indpas at gjøre ved sin særdeles tilforordnede Aa forbliver, eller og, saafremt bekvemmeligere eragtes, det saaledes at beskikke, at de ugentlig omskiftes, nemlig at de 6, som udi en Uge ligge udi Østeraa, skulle den anden Uge ligge i Vesteraa og omvendt.

(Aalborg Raadstue-Arkiv Pakken Færgevæsenet.)

I Rigsarkivet findes følgende tre, senere kasserede Udkast:

1) 1670 ²⁵/₉. Kristian V's Konfirmation paa Niels Svendsen Ridefogeds Bestilling over Aalborg Amt, hvorfor han nyder den Rettighed, aarlig af Sundby Færger gives, saavelsom Færgestederne, naar de, som dem nu betjene, enten ved Døden afgaa, eller de i andre Maader lovlig ledige vorde, enten selv eller ved andre forsvarlig maa lade betjene.

2) 1671 ⁶/₁₀. Kristian V forordner Jean Dalibert at være Færgemand i Sundby, og skal han forestaa samme Færger forsvarlig og uden billige Klager.

3) 1672 ⁷/₃. Kongelig Befaling i Anledning af Frederik Turesøns Klage over, at hans Bønder i Sundby skulde af vore Kommissarier være paalagt en Rytter at holde af de Færger, som de bruge mellem Sundby og Aalborg, at ingen anden, eftersom for^{ne} Sundby til Frederik Turesøn er udlagt og tilskjødet, maa med samme Sundby Bønder og Færge sig befatte.

I Anledning af en Ansøgning til Kongen fra en Person om at holde en lille Kaag til at overføre Folk og andet til Sundby afgiver Magistraten den 28de Januar 1691 følgende Erklæring:

Overførselsstedet fra Vendsyssel og til Aalborg, kaldet Sundby, skal bestaa af 12 Bol og formedelst deres Avlings Ringhed af gammel Tid været tillagt hver af dem en Færge i Sundet at holde, og paa det Overførselen des mageligere for Fæ og gangende Folk kunde ske, holdes derhos tvende Kaage, paa det ingen skal vorde opholdet, som begjærer at overføres. For dette Sunds og Færgesteds Brug betale Færgemændene, som bo i for^{ne} Sundby, aarlig 50 Rdr. saa og af Sundstedet Skat af 12 Tdr. Hartkorn, som det i den ny Matrikul er anslaaet for, derforuden Konsumtion og andre paabudne Skatter undergiver, ere og forpligtede uden nogen Betaling alle Ryttere og Soldater over Sundet at befordre ved Dag og Nat. De fattige Færgemænd leve i det allerunderdanigste Haab, at hans kongelige Majestæt dem allernaadigst forskaaner, og ej at maatte tillades nogen Kaag, som dem deres ringe Brød skulde fratage eller formindske, saasom de selv til Overflod Sundet og Overførselen kan betjene. Vi kan med Sandhed sige, at ingen over dem for noget dets Mangels Skyld for os har klaget.

(Aalborg Raadstuebog 1689—94, fol. 155.)

Den 31te Marts 1693 bortforpagtede Borgmestere og Raad Sundby Færgebro til ærlig Mand Peder Thomesen, residerende paa Havn, hans Søster Maren Thomasdatter i Sundby for hendes Livstid, om hun saa længe i Sundby boende bliver, saaledes at hun maatte annamme af de Heste og Øxen, som i Vendsyssel kjøbes og fra Sundby til Aalborg overføres, de sædvanlige Penge, deraf plejer at udgives og os paa Aalborg Bys Vegne af Kongelige Majestæt er bevilget, nemlig af hver Hest 6 β og af hver Oxe 2 β , mod aarlig Afgift 40 Sldr. og desuden at holde Broen vedlige; men skulde hun fra Sundby bortflytte, maa Peder Thomesen enten selv eller ved en af sine andre Søkende, som da i Sundby bo, Broen i Forpagtning nyde.
(Aalborg Raadstue-Kopibog 1720, fol. 517.)

Den 14de Maj 1709 blev Taxten for Overførselen sat af Stiftsbefalingsmand Baron Rodsten, som blev kongelig konfirmeret den 16de September s. A., og den 25de Oktober 1710 bleve Færgelavets Artikler approberede af Stiftsbefalingsmanden.

1717 $\frac{7}{12}$ tilskjødedes Færgeløbet og dets Privilegier, hvorved forstaaes Færgeløbet og Transporten over Limfjorden mellem Aalborg og Sundby, samt Ladens Sundsted, af Kongen til Borgmester og Kancelliraad Chr. Gjørup, som 1718 $\frac{25}{1}$ skjænkede 1000 Rdr. til Aalborg Fattigvæsen, hvorfor han pantsatte Færgerettigheden.

Ved Højesteretsdom af den 6te Marts 1724 i den store aalborgske Sag bestemtes angaaende Færgebroen ved Vesteraa, at, fordi Magistraten tilforn havde fundet for godt Vesteraas Færgebros Reparation af Skillingstaxten at skulle svares, saadant igjen skulde Byen erstattes mod Regres til de ved Vesteraa boende.

(Aalborg Raadstue Arkiv Pakken Færgevæsenct.)

Den 21de Juli 1725 blev sluttet Forlig mellem Magistraten og Byen, at Magistraten burde vedligeholde Færgebroen ved Østeraa.
(Smst.)

Den 6te Oktober 1736 gav Kristian VI Bevilling til, at Magistraten i Aalborg maatte foruden de Bropenge, som forhen havde været bevilgede af de Heste og Stude, der kjøbtes i

Vendsyssel og til Aalborg overførtes, til Skibbroen der i Byen óg Færgebroen ved Sundby at vedligeholde nyde af hver Karet eller Chaise, som fra Aalborg til Sundby eller derfra tilbage over Fjorden transporteredes, hver Gang, naar den med 2 Heste var bespændt, 6 β , med 4 Heste 8 β og med 6 Heste 12 β .

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1734, fol. 720.)

1738 klagede ligesom nogle Gange forhen flere Borgere over, at Færgerne alene henlagde i Vesteraa og ikke efter Privilegium af den 23de Juli 1664 skiftevis i Øster- og Vesteraa, og over, at Havnefogden ikke efter sin Instrux Post 5 overholdt Budet, i hvilken Anledning Magistraten udstedte Befaling.

(Smst. fol. 1196.)

Den 29de Januar 1751 approberede Stiftsbefalingsmanden Fordelingen af Omkostningerne ved Vesteraas Færgebros Istandsættelse, hvorved nogle af Jomfru Ane Gades Beboere vare medtagne som de, der efter det kongelige Brev af den 11te April 1661 tillige deri vare interesserede.

(Aalborg Raadstue-Arkiv Pakken Færgevæsenet.)

Ved Skjøde af $\frac{14}{3}$ 1753 fra Etatsraad og Assessor i Højesteret Mogens Rosenkrantz til Spøttrup og hans Frue Christence Hornemann, der først havde været gift med Kancelliraad Gjørups Broder Kommerceraad Gjørup, tinglæst ved Aalborg Byting den 22de Januar 1770, bleve de 12 Færgerettigheder og Færgerettigheden ved Laden Fattigvæsenets Ejendom og vare bortfæstede til 1798, da de 6 Færgerettigheder i Følge Kancelliets Skrivelse af den 24de November bleve solgte i Parter til samlet Beløb 6296 Rdr.

1759 bortforpagtede Borgmestere og Raad Oppebørselen af Bropengene af Heste m. m., som overførtes med Færgen, til Raadmand Gregers Klavs Hybertz paa 6 Aar, nemlig fra 1759 til 1764, imod at han vedligeholdt Færgebroen ved Sundby og i aarlig Afgift betalte 40 Rdr. grov Kurant, Halvdelen til hvert Aars Kæmner og Halvdelen til Magistraten.

(Aalborg Raadstue-Arkiv Pakken Færgevæsenet.)

Ladens Færgested, der kun var berettiget til at overføre ledige Folk, blev i Aaret 1801 med det kongelige danske

Kancellis Approbation solgt fra Færgevæsenet til den daværende Beboer. Det var taxeret for 2 Sk. 2 Alb. Hartkorn.

Den 6te Juni 1806 blev givet en ny Færgetaxt, som afløste den af 1709, men som senere af den kongelige Generalpostdirektion efter dertil meddelt kongelig Bemyndigelse fra Tid til anden er bleven reguleret.

Den 19de Juni 1807 blev der ved et kongeligt Reskript bevilget en ny Brotaxt ved Færgebroen i Nørresundby paa 10 Aar, som traadte i Kraft den 14de April 1809 efter Broens fuldendte Istandsættelse.

Den 2den Marts 1811 blev der ved Kancelliresolution bestemt, at der ved Færgestederne skulde holdes Dagbøger, hvori de rejsende kunde indføre deres Klager, og ved Generalpostdirektionens Skrivelse af den 2den December 1820 blev paalagt, at saadanne Dagbøger ogsaa skulde fremlægges her som andre Steder.

Den 30te Januar 1813 forordnede en kongelig Resolution, at alle Færgetaxter skulde fastsættes i Rigsbankpenge med det nominelle Beløb af, hvad de vare i dansk Kurant i 1807 uden noget Tillæg, hvilken Bestemmelse skulde vedblive til den 1ste August s. A., da Beløbene skulde overgaa til Sølvværdi, og paa Grund heraf blev der under samme Dato tilskrevet Aalborg Stift, at den ved ovennævnte Reskript bestemte Betaling for Færgefarten mellem Aalborg og Nørresundby skulde indtil videre oppebæres i Rigsbankpenge Daler for Daler. Da det imidlertid snart befandtes, at Færgestederne ikke herved kunde bestaa, blev Generalpostdirektionen paa dens Forestilling ved Resolution af den 27de Maj s. A. bemyndiget til at udarbejde samtlige Færgetaxter for Danmark efter den Grundsætning, at der for hver Rdr. d. K., som var bestemt 1807, beregnedes $1\frac{3}{5}$ Rdr., og at deri endnu under særdeles Omstændigheder for enkelt Sted kunde tilstaa $\frac{1}{4}$, saa at der erholdes 2 Rdr. for hver Rdr. K. Efter sidstnævnte Forhold er Taxten for Aalborg og Nørresundby af den 4de December 1813 udfærdiget, hvilken vel er lydende paa Navneværdi, men dog meddelt med den paa bemeldte Resolution grundede Tilladelse at kunne oppebæres med $\frac{7}{8}$ mere efter daværende Bankkurs.

S. A. blev under den 23de Juli givet kongelig Bevilling for Frants Holm til i 20 Aar at oppebære en Broafgift af Vesteraa for hans Omkostninger ved Færgebroens Istandsættelse, der kostede ham 2000 Rdr., skjønt i Følge kongelig Resolution af den 21de Maj 1813 de fornødne Egepæle og Hamre til Færgebroen uden Betaling bleve udleverede af Pallisadeoplaget ved Hals Fæstningsværker, og mod i den i afvigte Aar opførte ny Bygning ved hans Gaard at indrømme Færgfolkene en bekvem og god Lejlighed uden nogen Lejeafgifts Erlæggelse, saa længe han lever og er Ejer af Gaarden, og efter den Tid imod en Betaling af 24 Rdr. d. K., som skulde udredes af de privilegerede Færgemænd, til Gaardens efterfølgende Ejer. Holms Forpligtelse bestod i at udvide Færgebroen, udlægge en Flydebro ved Indløbet til samme og forhøje den til Broen stødende Gade efter den af Kontreadmiral Løvenørn i Aaret 1810 udkastede Plan og Tegning, samt aarlig bekoste en Isbro om Vinteren udlagt og vedligeholde de fornævnte Indretninger. Anlægget blev færdigt 1814 og erklæret forsvarligt ved Synsforretning den 14de September s. A. Til Ophold for Færgfolkene og Rejsende var der opført et nyt grundmuret Hus med to Værelser. — Den for Holm givne Bevilling blev ved kongelig Resolution af den 28de Juni 1816 udvidet derhen, at bemeldte Broafgift ogsaa skulde svares af enhver, som med Færgebefordring landede paa ethvert andet Sted udenfor Vesteraa paa Aalborg Siden.

Den 17de Januar 1817 udgik en kongelig Resolution, at en Kommission skulde undersøge Færgevæsenets Tilstand og til Generalpostdirektionen indgive Forslag til Manglernes Afhjælpning. Forslaget blev indgivet den 10de December 1817 og gik bl. a. ud paa, at der skulde opføres et Færgehus til de rejsendes Ophold, hvortil man offentlig indbød til at bidrage ved Subskription, som dog kun havde ringe Fremgang. I Anledning af Forslaget forespurgte Generalpostdirektionen om Sundby og Hvorup Beboeres Ret til fri Overfart, som sagdes ikke at have lovlig Hjæmmel, og ved kongelig Resolution af den 30te December 1818 Post 9 tilpligtedes de til at betale deres Overførsel efter Taxten ligesom andre. I Forestillingen ytrede fremdeles, at det ikke skjønnedes, at Taxten af $\frac{4}{12}$ 1813 kunde forandres eller nedsættes. Da derfor Taxten i Følge det

kongelige aabne Brev af den 6te April 1818 skulde fastsættes i Sølv, blev den ligesom Færgetaxterne i Almindelighed i Medhold af kongelig Resolution af den 5te Juni s. A. under den 18de Juli næstefter udfærdiget med det samme Beløb i Sølv, som den forhen var bestemt i Sølvværdi.

Den 30te December 1818 bestemte en kongelig Resolution bl. a., at Fattigvæsenets Forstandere maatte optage et Laan paa 2000 Rdr. Sølv af det under Generalpostdirektionens Bestyrelse staaende Befordringsvæsens Fond til Opførelse af et Hus i Nørresundby for den ved Færgelavet ansættende Opsynsmand og Kasserer, af hvilken Sum til Husets Opførelse brugtes 1300 Rdr. Sølv = 1706 Rdr. 24 β i Sedler og Tegn.

1819 tillod Admiralitets og Kommissariats Kollegiet, at 8 Færgekarle af det 3dje jydsk Distrikt fritoges for Udskrivning til den kongelige Søjteneste, saa længe de vare i Færgévæsenets Tjeneste.

1820 den 12te Avgust blev udfærdiget en Plakat om Færgestedernes Eneret til Færgefarten.

1821 foreslaas Taxten igjen nedsat, om end ej lige til den af 1806, hvorefter en ny Færgetaxt blev approberet den 27de Avgust 1824, bekendtgjort af Generalpostdirektionen den 31te s. M. — For at Færgetaxten kunde blive nedsat og Kommunikationen mellem Aalborg og Vendsyssel derved lettet, afgav Fattigvæsenet i Følge kongelig Resolution af den 27de Avgust 1824 til Færgelavet de 6 Færgerettigheder uden noget Vederlag.

Den 29de November 1834 blev fastsat en ny Taxt i Følge kongelig Resolution af den 24de Oktober s. A., og samme Dag udkom et trykt Reglement for Færgefarten mellem Aalborg og Nørresundby.

Da Pontonbroen blev bygget, blev Færgerettigheden afkjøbt af de daværende Ejere, som udgjorde et Interessentskab (Færgelavet), og Monopolet for Færgefarten blev ophævet den 24de Oktober 1865.

Aalborg Pintsemarked

er meget gammelt og nævnes allerede i Kong Hans's andet Privilegium for Aalborg (uvist, fra hvilket Aar), i hvis Art. 1 det hedder, at det Marked, som hertil udi Nibe om anden Pintsedag holdet er, skal herefter aldeles være nedlagt og ej ydermere der holdes, men skal fremdeles herefter blive holdet og holdes her i Aalborg hver aarligaars udi 3 samfulde Dage udi Pintseugen, ligesom det hertil af Arilds Tid udi Nibe holdet er. Imod Slutningen af Aarhundredet var det udsat for at lide noget Afbræk, idet nogle Kjøbmænd gjorde Forsøg paa at drive ulovlig Handel i Nibe, hvorover Borgmestere og Raad i Aalborg besværede sig. I den Anledning udgik der den 5te Juni 1594 følgende Kongebrev til Stiftsbefalingsmanden Ove Lunge: Vid, at Borgmestere og Raad i Aalborg have ladet give tilkjende, hvorledes nu paa en 2—3 Aars Tid have nogle Kræmmere, saavel af vore egne Undersaatter som andre fremmede, dem fordristet med deres Kramgods og Varer at søge til Nibe og i den hele Uge før Pintsedag Marked, som aarlig holdes i Aalborg, der sammesteds udstaa med deres Kram og Varer og bruge stor Handel og Kjøbmandskab mod gammel Vis og Sædvane saavelsom mod kongelige Mandater og Forordninger, hvorover det almindelige Marked, som i Pintse Uge holdes i Aalborg, meget forsvækkes, og er baade indlandske og udlandske Kjøbmænd til Skade, vi og paa vore og Kronens Told og Rettigheder lide Skade og Afbræk, om det Marked i Aalborg for nogle faa deres ulovlig Brug og Baade Skyld skulde ødelægges og fordærves, hvorfor de begjære samme Marked i Nibe maatte igjen afskaffes; thi bede vi dig og ville, at du med det allerforderligste denne Løjlighed forfarer, og dersom vore Undersaatter i for^{ne} Nibe eller for^{ne} fremmede ikke have nogen synderlig Brev eller Benaadning at maa holde i Nibe noget almindeligt Marked med nogen Kjøbmandskab, Handel og Vandel, du da samme Marked og Kjøbmandskab aldeles igjen afskaffer, at for^{ne} Marked i Aalborg ikke derover skal fordærves og vore Undersaatter sammesteds paa deres Næring og Bjering ikke skulle ske for kort. (Rigsarkivet.)

Om Markedet i tidligere Tid haves følgende Bemærkninger af Borgmestere og Raad i Aalborg i Svar af den 25de April 1696 paa gjort Forespørgsel: Her udi Aalborg holdes aarlig

Marked, som kaldes Pintsemarked, begyndes den første Søgnedag efter de 3 Pintse hellige Dage og varer saa samme Uge og næstefølgende til Ende, hvilket Marked er denne fattige By hel meget skadeligt i Henseende, at aarlig til samme hidkomme mange fremmede, Lybsker og andre, med temmelig Partier af adskillige Varer, som de sælge mest til udenbys Folk og føre saa Pengene ud af Landet, hvorover Byens Indvaanere udi deres Næring og Handel stor Skade tilføjes, derfor de underdanigst ønske, at samme Pintsemarked maatte naadigst vorde afskaffet, saa ville de formode, at det skulde vorde dem mærkeligt til Forbedring i deres Næring og Brug.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1694—1702 Fol. 120.)

Dog vedblev Markedet uforandret, og i Indstilling fra Borgmester Gjørup til Stiftamtmanden af den 15de Avgust 1719 klages der over, at Pintsemarkedet, der skal holdes den næste Onsdag efter Pintse, af skammeligt Misbrug forlænges, saa at det ej alene begynder før Tiden, men endog ofte varer 3 Uger efter Tiden, og det ønskes enten ganske afskaffet eller ansat til 3—4 Dage aarlig i det længste.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1717 ff. Fol. 740.)

Senere indgav Magistraten et Andragende om, at, da Pintsemarked holdes første Onsdag efter Pintsedag og saa Folk fra Holsten, Fredericia og andre Steder, som ville til Markedet at sælge deres Varer, maa anvende alle 3 Pintsedage paa Rejsen, Markedet derfor maa flyttes til anden Onsdag efter Pintse, og at Markedet, som er bevilget at vare i 14 Dage, men kun holdes i 4, herefter maa indskrænkes til 8 Dage, hvorpaa gaves kongelig Bevilling under den 12te December 1755.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1749 ff. Fol. 1075.)

Under den 7de Avgust 1778 blev bevilget, at, da Pintsemarked ved den ved Viborg Omslagstermin skete Udsættelse for det meste indfaldt paa samme Tid som bemeldte Viborg Omslag, maatte det flyttes, for at de handlende kunde komme baade til Viborg Omslag og Aalborg Marked, til den 25de Maj og holdes i 8 Dage, og om samme Datum enten indfaldt paa Pintsældag eller Pintsedagene, skulde Markedet fastsættes til næste Dag efter disse. — Under den 11te Januar 1805 udkom der paa Grund af Andragende fra en Del i forskjellige Kjøb-

stæder bosatte Jøder et kongeligt Reskript, at Pintsemarked fra 1806 af og fremdeles skulde begynde den 6te Juni og holdes i 8 Dage. Dette forandredes igjen ved Reskript af den 16de September 1837, hvorefter Pintsemarked i Stedet for som hidtil at holdes i 8 Dage herefter kun skulde holdes i 3 Dage, nemlig fra den 12te til 14de Juni, og endelig ophævedes det omsider, efter at der flere Gange forgjæves havde været andraget om, at det maatte ophøre, ved Lov af den 23de Maj 1873, efter hvilken dette saa vel som alle andre Krammarkeder sidste Gang afholdtes i Aaret 1882.

Mørups Plads med tilstødende Ejendomme.

Mørups Plads, saa kaldet efter Kjøbmand Bagge Mørup, der ved Midten af dette Aarhundrede ejede den gamle Gaard syd for Pladsen, ligger nord for Jomfru Ane Gade og strækker sig vest paa hen til Vesteraa. Den begrænses mod Syd af en gammel Gaard, der i sin Tid ejedes af Jakob Kjellerup og tidligere af Kjøbmand Engelbreth Brinch¹⁾, og mod Øst af Spritfabrikkens nuværende Ejendom, som i sin Tid ejedes af Grosserer Axel Mørch, før ham af Christen Kraft og før ham af Justitsraad Christen Ryberg. Til denne Gaard haves en Bevilling af 14de Juni 1594 af den daværende Magistrat til at indtage den Ejendommen tilstødende øde Grund ud i Fjorden. Ejeren af den anden Gaard, Jakob Kjellerup, søgte 1804 om Tilladelse til at opfylde og indplanke af Limfjorden ved og ud for hans Gaard saa langt i Øst, som hans saakaldte Søbodhus strakte sig, mod at opfylde og sætte Bolværk for Enden af Jomfru Ane Gade; men adskillige Borgere i denne Gade protesterede, og derfor blev det ej bevilget af Kancelliet. Før 1782 var Pladsen ud mod Fjorden alene Losse og Ladeplads for disse to Gaarde, men blev dette Aar ogsaa gjort tilgængelig for 7 Beboere af Jomfru Ane Gade, som lod opsætte nyt Bolværk med Port for at hindre uvedkommende fra Adgang dertil.

(Aalborg Raadstue-Arkiv.)

¹⁾ Et Kancellireskript af 20de Oktober 1792 gaar ud paa, at Engelbreth Jørgensen Brinch ej kan fritages for at vedligeholde Broen over Aen tæt ved hans Gaard i Følge et Skjøde, som en af Gaardens forrige Ejere har modtaget af Byens Magistrat paa et Stykke af Gaardens Grund.

Kirkegaarde.

I tidligere Tid før Indrettelsen af Almenkirkegaarden udenfor Vesterport, der paabegyndtes 1804 og indviedes 1806, bleve Ligene almindelig begravede enten i Kirkerne selv eller paa Kirkegaardene omkring Kirkerne inde i Byen. Om de ældre Forhold haves følgende Efterretninger.

Aar 1599 blev holdt almindeligt Kirkestævne i Budolfi Kirke af Sognemændene, hvorved der vedtoges, at de Grave med Sten over, som nogen ejede i Kirken og paa Kirkegaarden, skulde gaa til deres Arvinger; men var der ingen Arvinger, skulde de tilfalde Kirken, som da igjen kunde sælge dem, dog saaledes, at Stenene skulde lægges paa Gravene igjen, og at Navnene og Mærker derpaa ej maatte afhugges og forandres.

(Dokument paa Pergament med Seglene under
i Raadstue-Arkivet Pakken Kirkegaardene.)

Kristian den femte gav den 2den December 1682 Bevilling til, at »eftersom for os allerunderdanigst er andraget, hvorledes Kirkegaarden til St. Bodolfi Kirke i vor Kjøbstad Aalborg saaledes med Lig skal være opfyldt, saa der ganske lidet Rum til flere skal være, hvorudover til bemeldte Kirkegaard en øde Plads liggende norden for Kirken nu skal være kjøbt; men som den fra bemeldte Kirkegaard ved et Stræde skal være skilt og separeret, hvilket dog ej skal være Staden enten til Gavn eller Skade, om det blev borttaget, da have vi aller-naadigst tilladt, at bemeldte Stræde tillige med den nu kjøbte Plads til Kirkegaarden maa indhegnes.«

Til denne Kirkegaard gav Assessor Doktor Niels Jespersen 45 Rdr., Assessor Peder Hofmand 50 Rdr. og flere mindre Summer, hvorhos Biskoppen forskød, som var legeret til Lysenes Vedligeholdelse i Kronen oppe ved Alteret, 150 Rdr., i alt 282 Rdr. 1 Å , hvorfor blev kjøbt den øde Plads af Hr. Eiler¹⁾ i Lerup for 230 Rdr., hvortil kom Papir til Skjødet 3 Å og for den kongelige Bevilling 17 Rdr. 1 Å , i alt 248 Rdr.

Da Folk, som ejede Lejersteder i Kirkerne, solgte dem til andre, Kirkerne til Skade, gjorde Kristian den fjerde under 17de November 1636 følgende Anordning om Lejersteder i Kirkerne i Aalborg:

¹⁾ Eiler Nielsen Ryberg, der havde faaet den med sin Hustru Mette, Datter af sl. Raadmand Jakob Johansen.

1) Hver, som holder sig til Lejersteder, skal forklare sin Adkomst derpaa; den, som har kjøbt imod Forordningen af 1599, skal nu være i Kirkernes Minde eller Lejerstederne kvit, i lige Maade de, som ikke have arvet efter deres Fader eller Moder eller med Husbond eller Hustru.

2) Hvo, som har flere Lejersteder, skal vælge sig et af dem og overlade de andre til sine Venner; men Kirken skal have Betalingen derfor, eller og Kirken skal sælge dem til hver som helst.

3) Ejer en Lejersted og arver et andet, maa han ej beholde det, men skal gjøre efter § 2,

4) dog, at naar nogen har mange Børn, kan han til dem faa 2 Lejersteder.

5) Kjøber en et Lejersted, betaler han intet for sig og Hustru, naar de komme i Jorden, men hans Børn og Arvinger saaledes, at et voxent Menneske giver 6 Sldr., under 15 Aar 3 Sldr. til Kirken.

6) Hvo nu ejer Lejersted, beholder det for sig og Børn og Afkom, saa længe nogen er i Menigheden bosiddende; ingen Sidearvinger gjælder, men alene efter Fader og Moder med Husbond eller Hustru; naar ingen flere Afkom er, tilfalder det Kirken.

7) Udenbys, som har Forældres Grave i Kirken, skal advares, om de ville være i Kirkernes Minde, at deres Forældres Grave maa blive urørte; ellers kan saadanne Steder sælges til andre.

8) Er der flere Børn, da skal de beholde det i Fællig, saa længe de ere uforsete; siden forlige de sig om, hvem det skal eje.

9) Ingen maa afhænde Sted eller Sten til nogen og tage Værd derfor.

10) De afdødes Ben eller Aske skal hæderlig medhandles, og intet Sted sælges, før de begravede ere ganske forraadnede; desligeste skal afdødes Navn og Mærke forblive paa Stenen.

11) Ingen murede Grave tilstedes, ej heller de gamle maa repareres mere.

12) De gejstliges Lejersteder følge ikke deres Arvinger, men falde til Kirken. Derimod skal hæderlige Lejersteder anvises til Bispen, Sognepræst, Skolemesteren og Kapellanerne, som blive til deres Efterkommere og ikke deres Arvinger, og nyde Gejstlighedens Enker, enten de blive i Enkesæde eller

gifte sig igjen, hvis de det begjære, Lejersted hos deres afgangne Mænd, ligeledes saa mange af deres Børn, som uforsete dø her i Menigheden, og alt dette frit uden Udgift til Kirken.

13) Ingen maa i sit Lejersted begrave Tjenere eller Gjæster uden særdeles Tilladelse.

14) Forfattes en Bog over Lejerstedernes Ejere, hvori alt indføres dem vedkommende.

15) Hvad Kirkegaarden anbelanger, skal Kirkens Formyndere gjøre Anordning om Lejerstederne, som Kirkens Fornødenhed udkræver og den gemene Mand lidelig.

(Bispearkivet.)

Da det blev Jens Berlin tilladt af St. Budolfi Kirkes østre Kirkegaardsmur, som gaar fra den nordre Kirkegaardsstette langs med hans Hus og lige til Kirkehvælvingen under Biskop Thestrups Begravelse, at nedbryde den liden Strækning Brandmur af Kirkegaardsmuren, som tilforn gik fra bemeldte Hvælving og forbi et Baghus af bemeldte hans Hus, udstedte han et Revers af 4de December 1767 for sig og senere Ejere af Huset at holde bemeldte Strækning af Kirkegaardens Indelukke ved lige, som den befandtes, nemlig med en forsvarlig Brandmur paa $3\frac{1}{2}$ til 4 Alens Højde.

(Raadstuearkivet Pakken Kirkegaardene.)

1807 lejede Jens Berlin Malling af Budolfi Kirke den søndre Del af Kirkegaardens østre Side for en høj Leje, da den stødte op til hans Have, hvilket Stykke Jord ved kongeligt Reskript af 10de Oktober 1811 overlodes ham til Ejendom for 500 Rdr. til Kirken, dog under det Vilkaar, at Pladsen ikke nogen Sinde maatte benyttes uden til Have. Stykket var 674 □ Alen stort.

(Smst.)

Frue Kirkegaard. I Anledning af Almenkirkegaardens Indretning foresloges og approberedes af Stiftsøvrigheden følgende Forandringer ved Frue Kirkegaard:

1) Da man ikke kjørende kunde komme i Kirken nærmere, end at man maatte holde ude paa Gaden og derfra passere et Stykke Gade og et Stykke af Kirkegaarden til Fods, skulde det Stykke af Kirkegaarden, hvorover Passagen falder fra den nordre Kirkegaardsport ind til Kirkedøren, sløjfes og planeres

lige fra de Høgers Begravelse¹⁾ og øster paa hen til den Gangsti, som leder til Sakristiet, til at modtage ny Brolægning, saa at der kunde kjøres lige til Kirkedøren og Vognene have Plads til at vende.

2) Da Gadedrengene fra Søndergade og Klokketøbergyste og Peder Barkes Gyde frit støde sammen i den saakaldte Præstegaard langs med Kirkens søndre Mur og der stime, støje og slaas til stor Forstyrrelse i Kirken, skulde der i lige Linje fra det sydvestre Hjørne af det Pentziske Begravelses²⁾ Indhegning hen paa Sprøjtehusets³⁾ nordvestre Hjørnestolpe trækkes et Stykke Stakitværk, hvis hele Længde vilde blive 3 til 4 Alen, og ligeledes ved vestre Ende af Præstegaarden anbringes et Stakit, som sluttede det hele Rum mellem Kirken og Præstegaardens Have lige tæt østen for Taarnedøren, at ikke Adgangen til Taarnet skulde spærres for Urmager og Graver. Dette Stakit bliver 8 til 9 Alen langt, og midt paa vil der være en Port, at man kan passere ud og ind med Frue Kirkes Sprøjte, samt for at have Adgang til Kirkens der staaende Materialhus, for Skolelæreren til sin Gaard og Præsten til sin Have.

3) For at lette disse Bekostninger skulde den ene af Kirkens Klokker, som var revnet og ubrugelig og vejede c. 3 Skø, sælges ved Avktion.

(Raadstuearkivet Pakken Kirkegaardene.)

1821 indstillede Kirkedirektionen og vedtog Inspektørerne at bortleje den østlige Del af Frue Kirkegaard til de tilstødende Lodsejere imod en aarlig Afgift og Forpligtelse til ikke at bebygge Pladsen, men bruge den til Haver. (Smst.) Dette er dog ikke overholdt, da nu Niels Ebbesens Gade er anlagt paa dette Sted.

Jødekirkegaarden. Det kongelige danske Kancelli bifaldt under 19de Maj 1810 Stiftamtmand Pentzs Andragende, at der overlades Jøderne til Begravelsesplads en liden Plads, som var Byen til ingen Nytte, og da Indhegningen vilde koste dem 5—600 Rdr. og de ikke efter deres Religions Grund-

¹⁾ Var bygget op til Kirkens nordvestre Ende ved Taarnet.

²⁾ Gik ud for Kirkens søndre Side hen imod Øst.

³⁾ Laa syd for Kirken.

sætninger maatte give nogen aarlig Afgift af deres Gravsteder, skulde den overlades dem for en Kjendelse til Kæmnerkassen en Gang for alle af 20 Rdr., dog saaledes, at den indhegnede Plads tilfaldt Byen, naar Jødefamilierne skulde flytte bort.

(Raadstuearkivet Pakken Kirkegaardene.)

Vinhandel.

I. Om Eneudsalg af fransk Vin i smaat læses følgende i Aalborg Tingbøger:

Den 16de Maj 1625: Vogen Jakobsen paa hans Fader Jakob Vogensens Vegne stod her for Tingsdom og lod læse en skriftlig Seddel, lydende Ord fra Ord, som efterfølger: Eftersom kgl. Maj. har privilegeret mig alene her i Byen at maatte udtappe fransk Vin i Kander og mindre Maal, saa giver jeg nu Borgeriet og Menigheden tilkjende, at jeg i mit eget Hus saa og i Povl Knudsens Kjælder har indlagt fransk Vin, som jeg har til Kjøbs for alle, som det behøve og ville kjøbe, hvorfor jeg forbyder nogen efter denne Dag at udsælge ved Kander eller mindre Maal fransk Vin.

Den 20de Juni 1625: Gl. Hans Borthus, Borger her i Aalborg, stod her for Tingsdom og bekjendte, at han har fransk Brændevin i sit Hus at sælge og har endogsaa solgt det og derhos tilbød Jakob Vogensen samme franske Brændevin, om han vilde kjøbe ham det af, da vilde han gjerne unde ham det. Dertil svarede Jakob Vogensen, at, dersom Hans Borthus vilde unde ham det for en billig Kjøb, som han det paa andre Steder kan kjøbe, da vilde han gjerne det beholde. Og strax her for Tingsdom beviste Jakob Vogensen med Mads Plovmand i Ferslev og Christen Christensen i Nøtten, som bestod og kundgjorde ved deres højeste Helgens Ed og med oprakte Fingre, at de den 1ste Juni sidstforleden vare i Hans Borthus's Hus og købte en Pot rhinsk Brændevin af hans Pige for 2 slette Mark, hvortil Hans Borthus svarede, at, dersom hans Forseelse heri i nogen Maade kunde befindes, da indskød han sig for hans kjære Øvrighed, Borgmestere og Raad, og der at ville nyde og undgjælde, hvis de ærlige Mænd heri kunde kjende Ret at være.

Den 5te December 1625: Jakob Vogensen, kgl. Maj.s

Byfoged, var her for Tingsdom og forbød nogen at udsælge eller udtappe fransk Vin eller andet imod kgl. Maj.s Brev, som han her i Dag lod læse og paaskrive.

II. Til Kongen blev 1637 indgivet følgende Andragende:

Stormægtigste højbaarne Fyrste, allernaadigste Herre og Konge!

Jeg eders Majestæts fattige og ringe Undersaat har underdanigst for eders kongelige Majestæt at andrage, at eftersom jeg under forleden Aar i Juni Maaned til Glückstad supplicerede og erlangede om franske Vinhandelen i Aalborg alene at maatte i smaa Maal udtappe, efterdi jeg var kommen til agters og havde og ikke kunde (bruge) andet til at opholde en fattig Kone og smaa Børn med, item til at holde Rigens og Byens Tyngge ved Lige med, og jeg da naadigst blev det tilladt med slig Kondition, at Lensmanden, velbaarne Gunde Lange, skulde sig erklære, om det kunde være Byen og Borgerskabet uden Skade.

Saa, efterdi at jeg nu har bekommet Lensmandens Erklæring saavel som Borgerskabets Bevilling, at jeg det alene skulde have med slig Vilkaar, at eders kongelige Majestæt mig det naadigst vilde bevilge, dog enhver uforment at maatte sælge til hvem dem lyster i Fiber, Oxehoveder, Amer og halve Amer, hvorfor jeg fattige Mand for Guds Skyld er begjærende underdanigst, at eders kongelige Majestæt naadigst vilde anse min Elendighed og mig samme ringe Lejlighed vilde bevilge, at jeg kunde have noget at ernære mig og min fattige Kone og Børn med. Der er mange gode Adelsmænd, som vel er bekendt, hvor mange tusind Daler jeg har lidt Skade for siden 1626. Herpaa formoder jeg underdanigst kongelige Majestæts naadigste Svar og Tilladelse. Saadan Velgjerning Gud almægtigste vil belønne, under hvis mægtige Beskærmelse jeg trolig vil have eders kongelige Majestæt befalet.

Af Kjøbenhavn den 28de April 1637.

Eders kongelige Majestæts fattige og ringe Underdan
med Gods, Liv og Blod altid

Huibert Snetlag (egenhændig Underskrift).

Borgmesteres og Raads Erklæring er saalydende:

Eftersom vor gunstige, gode, fromme, velbaarne Hr. Lensmand, Gunde Lange til Brejning, kongelige Majestæts Befalings-

mand paa Aalborghus, har os tilskikket en Hybert Snitlach, Raadmand her i Aalborg, hans skriftlige Supplikation til kongelige Majestæt vor allernaadigste Herre anlangende blandt andet han alene her i Aalborg at maatte naadigst blive tilladt og bevilget at udtappe fransk Vin i Kander, Potter og mindre Maal, at høre deres Svar og Vilje derom, og os saa derpaa hos velbemeldte vor gunstige Hr. Lensmand skriftlig erklære, saa have vi nu ydmygelig og gjerne samme vor gunstige Hr. Lensmands Befaling efterkommet og ladet her paa Raadhuset opkalde de fornemste Borgere her i Byen, som nogen saadan Handel og Næring bruge, og dem saadant tilkjendegivet og for^{ne} Supplication ladet dem forelæse, da have de fornemste, som saadan Vinhandel bruge, svaret, nemlig Hans Sørensen, kongelig Majestæts Tolder, Chr. v. Ginchel, Hans Sørensen Raadmand, Johan Brandt, Christen Turesen, Jens Hansen, Laurs Clausen og Tames Povlsen, at de for deres Person gjerne er dermed tilfreds, at for^{ne} Hybert Snitlach det maa beholde, naar han kan kongelige Majestæts Privilegium derpaa erlange, eftersom de det og selv under Hybert Snitlachs skriftlige Begjæring med deres egne Hænders Underskrivning bekræfte.

Aalborg den 3dje Marts 1637.

Udenpaa er skrevet med Gunde Langes egen Haand:

Denne Supplication har jeg Borgmestere og Raad paa Borgeriets Vegne foreholdt og hosliggende Svar derpaa bekommet.

Aalborg.

Gunde Lannge.

Siden efter er tilføjet: Bevilget.

Fra samme Hybert Snitlach haves endvidere følgende Andragende:

Stormægtigste højbaarne Fyrste, allernaadigste Herre og Kongel

Giver jeg fattige Mand eders Majestæt underdanigst tilkjende, at jeg har været arresteret af en Mand i Viborg for Gjælds Sag, og der jeg ikke havde formodet, han skulde stræbt mig saa haardt efter, er jeg med Uagtsomhed draget af Byen, hvorover jeg er bleven voldsvoren, og samme Sag og Forfølgning siden til Sognepræsten Mr. Peder Pedersen opdragen og for^{ne} Præst, desimidlertid jeg var paa Rejse til Spanien, hændet endelig Landstingsdom paa mit Fredløsmaal, uanset Pengene ere tilforn været Houtmanden tilbudt i hans Hus og ikke da

har villet lade sig finde eller Pengene annamme, formedelst han kunde gjøre Præsten den Bifald og Vilje, at Præsten kunde bringe mig i Forfølgning, saa jeg ikke kunde være lovfast samme Præst med Retten at søge, for hvis han mig efter rigtigt Brev og Segl saavel som Regnskabsbog skyldig er, mig til allerstørste Skade og Nachdel. Med ganske Underdanighed af Højnødtrængende begjærer, eders kongelige Majestæt vilde meddele mig naadigst Oprejsning for saadan Forfølgning og Lovmaal; thi jeg er overbødig Gjælden at betale, at jeg siden igjen kunde søge min lovlige Proces.

Aalborg den 12te Maj 1636.

(Aalborg Raadstue-Kopibog.)

III. Bevilling for Borgmestere og Raad til at holde en Stadsvinkjælder.

Under den 14de Marts 1655 blev udfærdiget kongelige Majestæts Brev, at eftersom Borgmestere og Raad har ladet andrage, at de til Sinds ere til det gemene Bedste en Stadsvinkjælder med rhinsk og spansk Vin at anordne med saa Skjel dem nogen Privilegie derpaa maatte forundes, da have vi bevilget og tilladt, at dem paa samme Stadsvinkjælder maa bevilges 3 Aars Frihed for Told og Akcise paa hvis rhinsk og spansk Vin, som udi samme Stadsvinkjælder indkommer og derfra udtappes og forhandles, og skal de derimod tiltænkt være samme Vinhandel, saavidt muligt er, udi Brug at føre og fortsætte og efter bemeldte trende Aars Forløb fra dette vort Brevs Dato den tilbørlig Told og Akcise af hvis Vin, da der forhandles, at udgive, saafremt de denne vor Benaadning agte at nyde; men hvis Vin, som i de trende Aars Frihed i bemeldte Stadskjælder indkommer, skal dog paa sine tilbørlige Steder angives, saa at ingen Underslæb dermed begaas, og dersom samme Stadskjælder ej længer end udi bemeldte trende Aar skulde underholdes eller ved Magt blive, saa at Vinhandelen ej videre dermed skulde komme paa Fode, da skal Borgmestere og Raad igjen erstatte os og Kronen, hvis Told og Akcise som os er afgaaet af hvis Vin, de udi samme Stadskjælder udi bemeldte trende Frihedsaar forhandlet og forbrugt have.

(Gehejme-Arkivet.)

Bytyre.

I Frue Kirkes Regnskab for 1625 staar: »Annammet for den gamle Tyr, som blev solgt, 7 Daler«, hvilket imidlertid er overstreget med Paategning: »Vedkommer ikke Kirkens Regnskab«. Ligeledes senere: »Givet i Vognleje til Vadsholt i Kjær Herred, da de vare ude at købe en Tyr, som kostede 11 Rdr.«; men dette er ogsaa overstreget som Kirkens Regnskab uvedkommende. — I Regnskabet for 1626 er mod Slutningen antegnet: »Den liden Sognets forrige Tyr solgt for 5 Sldr., da den ikke mere var tjenlig. Kjøbt en ny for 10 Rdr.« I Regnskabet for 1631—2 staar: »Givet Barbara Nielsdatter for en Tyr til Byens Tyr 14 Rdr.«

1637 blev vedtaget, at, eftersom Budolfi Kirke havde haft ikke ringe Skade og Afbræk derudi, at den skulde aarlig underholde tvende Byens Tyre, saavel som og aarlig udgive en vis Penge til Hyrdens Underholdning, saadant nu aldeles skulde afskaffes og aldrig mere komme Kirken til Besværing eller Udgift, men Byen selv paa sin egen Bekostning baade Tyrene saavel som Hyrden at underholde.

Snorren

kaldtes, uvist af hvad Grund, en Bygning vesten for Toldboden, der i den nyeste Tid er bleven kjøbt af Havnen for at nedrives og derved udvide Havnepladsen. Den hed tidligere Kaaghuset, fordi Skibsfolk deri kogte deres Mad, Beg og Tjære, da de ikke maatte have Ild om Bord, og blev solgt fra Byen den 2den April 1629, hvilket Salg blev kongelig approberet den 19de Juni 1672, til Peder Sørensen for en Fordring, han havde til Byen paa 85 Sldr. Den kaldtes allerede 1715 Snorren eller Snoren og nævnes under dette Navn 1724 i en Forretning af Borgmestrene og udvalgte Mænd, hvorved de afsatte Kjørevej, Lossepladse og Tømmerpladse ved Havnen.

Skraa og Lavsret for Snedkrene i Aalborg af 23de Juli 1630.

Udi den hellige Trefoldigheds Navn. Amen.

Eftersom kong. Majestæt vor allernaadigste Herres Befaling for nogle Aar er udgangen, at Borgmestre og Raad udi

Kjøbstæderne skulle oprette Embederne¹⁾ og under²⁾ Haandværksfolket en kristelig og tidelig³⁾ Ordning og Skik, hvorefter ethvert Lav sig endelig skal have at rette, og Recessen formelder, at Borgmestre og Raad i Kjøbstæderne skulle holde god Politi, og god Politi er nyttig i alle Embeder, saa efterdi Haandværkerne i Aalborg sig nu for Borgmestre og Raad beklage, at deres forrige givne Skraa og Lavsret er dem i denne forløbne skadelige kejserlige Fejde⁴⁾ frakommen, have Borgmestere⁵⁾ og Raad derfor nu under Snedkrene og Snedkerlavet i Aalborg ladet gjøre denne Skik og Ordning, hvorefter enhver Lavbroder, Svende og Dreng sig kristelig og skikkelig skal vide at rette under tilbørlig Straf, som hos staaer, naar nogen sig herimod forser. Paa det dette efterskrevne endelig holdes og efterkommes skal, have Borgmestere og Raad denne Skraa og Lavsret bekræftet med vor Stads Sekret.

Actum Aalborg Raadhus den 23de Juli 1630.

1. Skal hvert Aar forordnes under Snedkerne en af de forstandigste Snedkere og Mestere, som et Aar skal være Lavets Oldemand, og samme Oldemand skal have udi Antvaring⁶⁾ alt, hvis Lavet vedkommer, Ligklæder, en almindelig Pendingbøsse, som skal være to Nøgler til; den ene skal Oldemanden have, den anden skal være paa Raadhuset med andet, hvis Lavet i Almindelighed tilhører.

2. Oldemandens Embede er, at han skal have flittig Indseende, at alting under Lavbrodrene kristelig og skikkelig tilgaar, og skal Oldemanden altid have en Bog, hvorudi Mestrenes Navne, som nu ere i Lavet, eller de herefter komme i Lavet, skulle indskrives, desligeste og Navne paa Svende og Læredreng. Og naar nogen Læredreng sættes til en Mester, at skal lære Snedker-Haandværk, da skal den Mester, som antager slige Læredreng, gaa til Oldemanden og ved Aar og Dags Dato lade Læredrengens Navn indskrive i Oldemandens Bog, og skulle slige Læredreng endelig tjene paa Embedet

¹⁾ o: Haandværkslavene.

²⁾ o: blandt.

³⁾ o: betimelig, passende.

⁴⁾ Aalborg var besat af de kejserlige Tropper fra den 8de Oktober 1627 til Pintse 1629.

⁵⁾ Den Gang var der to Borgmestere i Aalborg.

⁶⁾ Forvaring.

og lære deres Lære i tre fulde Aar, og naar deres tre Læreaar ere ude, da skal Mesteren uden Ophold give dem deres Lærebrev og lade dem vandre paa Forsøgelse, om de lyste, og skal Oldermændene alle Lærebrev med Mesteren forsegle og underskrive og flittelig give Agt paa, at Ingen Lærebrev bekommer, førend han sine fulde tre Aar udlært har, som forskrevet staar. Dersom noget fattigt Barn begjærer at lære Snedkerhaandværk, da skal der udloves for hans Lære, og dersom han er saa forarmet, at han eller hans Forældre ikke formaa at udgive Læreløn, naar han har udlært sine Læreaar, da skal han være forpligtet at tjene sin Mester for sin Læreløn, dog for Svend og fuld Løn, indtil Mesteren for Lærelønnen er betalt. Vil han da derefter vandre, da skal Mesteren med Oldermændene give ham sit Lærebrev og rigtig Vidnesbyrd, eftersom han tjent haver; for samme Lærebrev, skrevet paa Papir, skal gives 12 β og 12 β i Lavets Bøsse, paa Pergament 3 $\&$ Mønt. Og dersom nogen Tvist indfalder under Mester og Læredrenge, da maa en Læredreng ikke løbe fra sin Mester, naar han tilbørligen revses og undervises; men dersom Mesteren hannem utilbørlig tribulerer, klage sig det for Oldermændene; da skal Oldermændene med Bisidderne skaffe den Ret, som forurettes. I lige Maade, om der indfalder Tvist imellem Mestrene og Snedkersvende, som tjene for Løn, da skal Oldermændene i lige Maade med Bisidderne derom kjende og forhjælpe den til Rette, som forurettes. Foruretter Oldermændene og hans Bisidderne nogen, da klage sig det for Borgmestre og Raad, da skal Oldermændene og Bisidderne derfor straffes, som kristelig og billig kan eragtes efter Borgmesternes og Raads Sigelse. Klager nogen paa Oldermændene og Bisidderne uden tilbørlig Aarsag og de blive af Borgmestere og Raad frikjendte, da skal den, som dem stævner for Uret, bøde i Bøssen j (\circ : $\frac{1}{2}$) Daler Mønt hver Gang.

3. Naar nogen fremmed Snedkersvend til Aalborg ankommer, som vandrer paa sit Haandværk, og begjærer Arbejde hos nogen Mester, da skulle slige vandrende Svende sig hos Oldermændene angive, og skal Oldermændene flittig forfare, om de have deres rigtige Lærebrev og gode Beskeden fra de Steder, de komme, og naar de have bevist, at de have lært deres Haandværk og skikket dem vel, da skal Oldermændene lade forfare hos Mestrene, hvem Svende behøver, og skaffe dem Arbejde, saa længe de begjære at arbejde her i Byen; og have

de ikke Lærebrev, da maa de ikkun arbejde her længere end i 14 Dage, og naar de igjen ville vandre, naar deres Tid er ude, som de have lovet Mesteren at blive hos hannem, skal det være dem frit for igjen at vandre, og naar de ville vandre, skal deres Navn af Oldermændens Bog udgjøres og gives Beskeden, hvor de have skikket dem, desmidlertid de have arbejdet her i Byen, og naar de ville vandre, skulle de give for slig Beskeden til Oldermænden og dem, som skriver, 8 Skilling og i Lavets Bøsse otte Skilling danske. Og dersom der indfalder Tvist imellem slige vandrende Svende og deres Mester, de arbejde hos, da skal Oldermænden med Bisidderne kjende dem imellem, som for^{ne} staar om Læredrenge og andre Svende, og endelig hjælpe dem til Rette, som forurettes, saa vel nogen fremmed som dem, her bor, under Straf, som vedbør.

4. Ingen Mester maa forlokke Snedkersvende fra den anden eller gjøre den ene den andens Folk afspændig; hvem det gjør, skal straffes af Oldermænden med Ord, og naar det nogen overbevises, da skal de betale derfor i Bøssen hver Gang til Straf 4 Rigsdaler. Naar nogen Svend faar Arbejde hos Mesteren, da skal han give i Bøssen 3 β , og Mesteren, som hannem antager, skal og lægge i Bøssen 3 β og ønske hverandre Lykke.

5. Om nogen Svend, som kommer vandrende her til Byen, sig ikke for Oldermænden vil angive og arbejde hos en Mester, som fornævnt staar, men vil hos Borgere og andre arbejde uden Borgmestres og Raads Forlov, han skal miste alt sit Haandværksredskab og første Gang løse det igjen med 1 Rigsdaler i Bøssen, og dersom han forser sig anden Gang og findes modvillig, da skal han miste Redskabet og af Øvrigheden forvises Byen alvorlig. Er han dygtig at kan gjøre Lavets Rettighed og kong. Mayt.s og Byens Tyngge og begjærer Lavet, da skal det hannem ikke vægges, om han er vederheftig eller kan stille Borgen for hans Tyngge.

6. Kommer nogen gift Mester her til Byen, da skal han ikke maa tilstedes her at arbejde, førend han er forlovet af Borgmestere og Raad at maa sig her nedersætte og examineret, hvad Beskeden han har fra de Steder, han fra kommer, og hos hvem han har lært sit Haandværk. Dersom nogen gift Mester arbejder, førend han har gjort Byens og Lavets Rettighed, han skal straffes, som før er rørt om vandrende Svende.

7. Dersom nogen Snedkersvend, som kommer vandrende hid til Aalborg, vil sig her nedersætte og i Ægteskab begive, eller og nogen, som her deres Haandværk lært haver, da dersom han gifter sig med en Mesters efterladende Hustru eller Datter, som er i Lavet, da giver han ikke alene til Indgangspenge, naar han kommer i Lavet, en ungarsk Gylden og en Rigsort til de fattige; men dersom han gifter sig uden Lavet, da giver han dobbelt saa meget, og dersom nogen af sin fri Vilje vil give mere i Lavets Bøsse, naar han bliver Lavbroder, da skal det være hver frit for at give saa meget, som han lyster, i Lavet Lavbrødrene og Lavet til Fremtarv.

8. Oldermænden med Bisidderne skal holde Lavret fire Gange om Aaret, den første Dag paa St. Michelsdag den 29de September, den anden Dag næste Søndag efter Julefest, som er fjerde Juledag, som indfalder den 28de December, den tredje Dag skal holdes næste Søndag efter Paaske-Helligdage, den fjerde Paaskedag, den fjerde Dag paa St. Hans Midsommersdag den 24de Juni. For^{ne} fire Dage da skal Oldermænden tage Bisidderne til sig og om Aftenen tilforn ved den yngste Gildebroder lade advare Mestrene, Svende og Drengene, at dersom nogen haver at klage, da skal de møde i Oldermændens Hus, naar Klokken er tolv for^{ne} Dage, og da skal Oldermænden med Bisidderne forskaffe enhver Ret, som de ville forantvorde, og naar alle Lavets Sager ere forhørte, da maa det Mestrene og Svende tilstedes at drikke en Drik Øl eller flere til Nødtørft; dog maa Oldermænden ikke tilstede, at nogen drikker sig overflødig drukken, med mindre han vil svare dertil, naar det findes. Og naar Mestrene og Svendene komme i Oldermændens Hus, da skal de tage deres Hatte af og give Oldermænden god Lyd at høre Sagerne og skaffe enhver Ret. Befindes nogen, som sværger og fortørner Gud eller taler sin Vederpart ubeskedenlig til, den skal give hver Sinde i Bøssen til Straf 2 β , og den Stund, Retten holdes, er Lavets Skrin aabent, og naar Retten er holdt, da skal Oldermænden klappe til Lyd og give til kjende, om der er nogen, som begjærer at være Lavbroder, da skal de fremkomme og gjøre Lavets Rettighed, som for^{ne} staar. Naar Mestrene og Svende ere satte til Bænk, da skal Oldermænden først gjøre Formaning til dem, at de ikke drikke sig drukne, men frygte Gud og have høflig Samtale og ingen med Ord og Gjæringer fortørne hverandre og siden derpaa

syngte en smuk gejstlig Salme. Bisidderne skal skiftes til hver to Gange at tage flittig Vare paa Bøssen; om nogen sværger eller taler uhøflig, skal hver Sinde bøde i Bøssen 1 Skilling; forsømme de og ikke tage Straf, og nogen af Lavsbrødrene røber dem, da skal de hver Gang bøde i Bøssen 2 β til Straf. Ingen maa understaa sig at tale Oldermændene ilde til; men hvem som fattes noget paa hannem, da skal den stævne Oldermændene for Borgmestre og Raad. Dersom nogen Mester eller Svend overfalder den anden med Skjændsord, Hug eller Trusel, da skal den skyldige bøde og lægge i Bøssen efter fire eller sex Lavsbrødres Sigelse; men gjør nogen hinanden Saarmaal med Kniv eller andet, da skal Oldermændene med alle Brødrenes Hjælp antvorde den, som Skade gjør, i Borgmestres og Raads Hænder til Straf og Revselse, som vedbør. Se Lavsbrødrene igjennem Fingre med nogen, som Skade gjør, da skal de derfor staa til Rette for Borgmestre og Raad og straffes som udydige. Og dersom nogen fordrister sig til og gaar i en andens Arbejde og, da skal han give en Rigsdaler uden al Modsigelse, Halvparten til Lavet og den anden Halvpart til Bøssen. Naar Lavets Bøsse skal aabnes, som kan ske i en af Borgmestres eller Raads Nærværelse, da skal der tages af Bøssen, hvis som endelig behøves til Lavets Udgift og ikke mere, og hvis som over bliver, skal være i Bøssen igjen til Fremtarv og alene henvendes til fattige forarmede, som ere i Lavet, Lavsbrødrene, som ere gamle og ikke kan arbejde, eller til Lavsbrødres fattige vedtørfelige Hustruer og Børn. Og dersom nogen afdød Mesters Søn begjærer at lære Snedkerhaandværk, da skal den Mester hannem efter Oldermændens Anmodning antage at lære hannem for halv Læreløn. Haver han ikke Formue, da skal Mesteren have den halve Læreløn af Lavs-bøssen. Til hver Jul skal der udbyttes Almisse af Bøssen til de fattige efter Borgmestre og Raads og Oldermændens Raad til dem, som mest vedtørfelige ere.

9. Lavsbrødrene skulle altid have hos Lavet et Ligklæde, som skal være i Oldermændens Forvaring, og naar nogen gammel eller ung i Lavet ved Døden afgaar, da skal Lavsbrødrene være forpligtede til at bære Liget; er det en Mester eller en Mesters Hustru, da skal Mestrene bære, er det Svende, Piger eller Læredrenge, da skal Snedkersvendene bære de unge.

Findes nogen forsømmelig og ikke vil bære, naar han tilsiges, bøde i Bøssen for hver Gang j Rigsdaler.

10. Naar nogen ved Døden afgaar, da skal Oldermænden om Dagen, førend Liget skal begraves, derom advares, og skal Oldermænden tilsige den yngste Broder i Lavet, at han skal bede Lavsbrødrene at følge Liget til sit Lejersted. Findes nogen forsømmelig, naar de tilsiges, og ikke vil følge Liget, om de vare i Byen, der de bleve bedte, da skal de for hver Gang, deres Forsømmelse findes, bøde i Bøssen j Rigsdaler, og skal Lavsbrødrene blive i Kirken, til Ligprædiken er ude, enten der sker Ligprædiken i Kirken eller paa Kirkegaarden, under 1 Rigsorts Straf i Bøssen. Er nogen Lavsbroder eller deres Hustruer og Børn saa forarmede, at deres Begravelse kan ikke bekostes af deres egen Formue, da skal Oldermænden lade bekoste deres Begravelse og tage Betaling derfor af Lavets Bøsse, naar den aabnes.

11. Enhver af Lavsbrødrene skal holde deres Gøvær rigtig, en god lang Bøsse eller Musket med en Stormhat og Sidegevær, og komme vel munderet frem, naar de blive mønstrede.

Dette for^{ne} skal alle og enhver, som nu ere i Snedkerlavet, endelig have sig efter at rette under tilbørlig Straf, og er dette givet Snedkrene til Lavstret og Efterretning paa hans Mayt. vor allernaadigste Herres og Konges naadigste Behag.

Actum Aalborg Raadhus ut supra.

(Original paa Pergament med Byens Segl i Vox vedhængende i en Trækapsel i Aalborg historiske Museum.)

Tyv i Slotsfængslet.

Aalborg Tingbog indeholder under den 28de Februar 1631 og følgende Tingdage følgende:

Niels Andersen, forrige Portner paa Aalborg Slot, bekjendte, at Mandagen den 20de December sidstforleden indsatte han efter Slotsfogden Hans Andersens Befaling en Tyv ved Navn Christen Staffensen af Nørholm i Slotsfængselet i Stokken, og bekjendte for^{ne} Niels Andersen ved sin Ed, at for^{ne} Hans Andersen beføl ham udenfor Fængselsdøren, at han skulde indsætte for^{ne} Tyv i Stokken i de smaa Huller med begge hans Fødder og forvare ham, som han selv ikke vilde sidde i Steden

for ham, og leverede ham dertil tre gode, stærke Laase, hvilket han og strax gjorde, og ved hans højeste Ed benægtede med oprakte Fingre, at han ikke siden er udkommen af samme Fængsel med hans Vilje og Vidskab i nogen Maade, og sad han i samme Fængsel om Tirsdag Aften der næst efter ved 4 Slæt, og da han kom siden ved 7 Slæt og vilde give ham Mad, var han borte.

Jens Andersen, Per Christensen, Otte Mikkelsen og Jens Laurssen, samtlige Tømmermænd her i Aalborg, vandt enhver med oprakte Fingre, at Onsdagen den 22de December næstforleden, eftersom de var ombedet af Hans Andersen at skulle se og forfare, hvor det havde sig med det Fængsel, den Tyv var udbrudt af paa Slottet, da kom de til Pompedøren og saa, at der hængte en stor Taskelaas for den, og havde der været en liden Jærnlage midt paa Døren at give Fangen Mad ind ad, hvilken havde været tilslagen med Søm og da var afbrudt, da var samme Hul paa Døren omskaaren med en Kniv saa stort, som de syntes han kunde komme ud ad; saa gik de ind i Fængslet og saa, at der hængte tre store Taskelaase for Stokken, og er samme Stok saa stor, at der skal være to Karle om, naar der skal sættes nogen i den. Og stod for^{ne} Hans Andersen og gav Last og Klage paa ham, for han i saa Maade havde brudt og undvigt kgl. Majestæts Fængsel, og forment, han burde antastes og paagribes, hvor han kan findes, og derpaa straffes paa sit Liv til Galge og Gren, og var Dom begjærende. Afsagt efter samme Forsæt uendelig, efterdi ingen Svar mødt er.

Den 7de Marts blev afsagt anden uendelig Dom efter 7 Ugers Landstings Varsel og skriftlig Stævning og første uendelige Dom næstforleden Dag otte Dage her af Tinget udgangen over Christen Staffensen af Nørholm, som sad fangen paa Aalborghus for Tyveri og da skal have brudt kgl. Majestæts Fængsel i Jærn, udkommen og borttrømt Tirsdagen den 21de December om Aftenen sidstforleden. Afsagt, at han bør at straffes paa sin Hals, hvor han herefter kan betrædes og paagribes, efter Dommens videre Indhold.

Den 14de Marts blev afsagt endelig Dom over samme, at han bør straffes paa sit Liv og Hals.

Skakbroen.

Af de Broer, som tidligere førte over Østeraa, hed den, der laa mellem nuværende Torvegade og Gammeltorv, Skakbroen, hvilket fremgaar af flere Steder i de gamle Tingbøger, hvor det bl. a. under 4de April 1631 hedder: Cort Andersen, forhen Byfoged, solgte til Christen Stubdrup en Ejendoms Plads og Jordsmon i Vor Frue Sogn i den Gyde, som fra Nygade løber ned til Skakbroen paa den søndre Side tværs for velbaarne Frue Sofie Brahes Ejendom paa nordre Side af Gyden, som tilforn tilhørte salig Povl Pop (hvis Bomærke findes ved den gamle Indskrift over den østre Dør i Ejendommen, ligt det, der ogsaa findes paa den af ham til Frue Kirke skænkede Prædikestol. Povl Pop var i sin Tid Borgmester, en velhavende Mand, der ogsaa ejede og beboede den saakaldte Kong Hans's Gaard paa vestre Side af Gammeltorv der, hvor nu Diskontobankens Bygning staar).

Befæstning.

Skjønt Aalborg altid har været en aaben By og der aldeles intet Spor findes af ældre Fæstningsværker, har det dog flere Gange været paatænkt at befæste Byen, saaledes f. E. efter at den i Trediveaarskrigen 1627—9 havde været besat af de kejserlige. Herom haves flere Vidnesbyrd. Saaledes blev der, efter Aalborg Raadstuebog, Mandagen den 6te Avgust 1631 gjort Anordning om Arbejde at gjøre paa Befæstningen, som skulde foretages af Borgeriet det næste første Aar, nemlig af hver fuld Ejendom 8 Dage og af 4 Boder i lige Maade 8 Dage, Halvparten paa deres Bekostning, hvem Ejendommene og Boderne tilhørte, og Halvparten paa deres, som deri bo, at gaa i Arbejde om Morgenen ad 5 Slæt og af Arbejde ad 7 Slæt om Aftenen. Der skulde gjøres rigtigt Overslag og Fortegnelse paa, hvor mange Gaarde og Boder der var i Byen, og hvem de tilhørte, og hvem deri boede.

Fremdeles udgik der den 23de April 1632 et aabent Brev til Jens Juel og Otte Skeel om at tale med Adelen om at ville bevilge deres Tjenere, som bo 8 Mil omkring Aalborg, at arbejde til Aalborgs Fortifikation i næste 3 Aar, og under

samme Dag til Kronens Bønder inden 8 Mil ligeledes at arbejde paa for^{ne} Fortifikation i næste 3 Aar.

Den 24de December s. A. udgik følgende Brev til Otte Skeel: Kristian den fjerde o. s. v. Vor Gunst tilforn. Vi bede eder og ville, at I lader hugge Ris og Træer til vor Kjøbstad Aalborgs Befæstning i den liden Lund ¹⁾, som der ved Byen skal ligge, som af de kejserlige mesten skal være forhuggen, dertilmed ligge Befæstningen til Skade o. s. v.

I Aalborg Tingbog læses under den 18de Marts 1633, at Povl Andersen, Ridefoged paa Aalborg Slot, paa kongelige Majestæts og sin Husbonde Lensmand Otte Scheels Vegne bevilgede, at en Mand, der for Voldtægt mod en gift Kone var dømt i Øvrighedens Naade og Unaade, skulde arbejde paa Aalborg Bys Befæstning paa sin egen Bekostning i 6 Uger, og ligeledes et Tingsvidne om en Del Jorder, hvoraf en Part var hengraved i den Fortifikation, der var begyndt her.

Under den 15de Maj 1633 udgik aabent Brev til Kjøbstæderne 8 Mil nær Aalborg Befæstningen der anrørende, at hver af dem aarlig paa 8 Dages Tid med saa mange Folk, de kunde afstedkomme, skulde hjælpe at arbejde paa samme Fortifikation, og under den 23de Maj s. A. fik Otte Scheel følgende Brev: Kristian den fjerde o. s. v. Vor Gunst tilforn. Vider, at vi for godt og raadsomt har anset vor Kjøbstad Aalborg dens Indbyggere, saa vel som omliggende Land til Gavn og Sekuritet at lade befæstige. Thi byde vi og naadigst befale, at I alle Borgere og Indvaanere ibidem tilholder at tilhjelpe samme Befæstning at forfærdige og derudinden at arbejde og gjøre, hvis I dem tilsigendes vorder, og dem muligt er at efterkomme uden deres Næring til altfor besværlig Forsømmelse, og det saa længe, indtil samme Fortifikation vorder forfærdiget, og ingen sig derfra undslaar, som Huse og Ejendomme der i Byen har, undtagen de Huse og Residenser, Gejstligheden pro officio fri besidde.

Sluttelig fik Jørgen Urne og Otte Scheel Brev under 4de November 1634: Kristian den fjerde o. s. v. Vor Gunst tilforn. Vider, eftersom Fortifikationen omkring vor Kjøbstad Aalborg

¹⁾ 1625 toges efter Tingbogen Syn paa Aalborglund, hvor mange Svin den i Aar kunde føde, og da kunde den ikke føde mere end 10 Svin i det højeste (24 Svins Olden = 1 Td. Hartkorn).

ikke saa snart, som vi naadigst fornummet har, kunde forfærdiges, da bede vi eder og naadigst ville, at I med Adelen der i vort Land Nørrejylland 8 Mil nær omkring for^{ne} Aalborg paa ny taler og handler, at de endnu paa 3 Aars Tid videre end tilforn bevilge ville, at deres Bønder og Tjenere maa arbejde paa samme Befæstning, ligervis som disse Aaringer sket er, vore og Kronens Tjenere derudi til Hjælp komme, hvis som rester, at fuldgjøre.

Budolfi Præstekald

i Aalborg havde i tidligere Tid i Landsbyen Hasseris, der endnu hører til Kaldet, en Annexpræstegaard, om hvilken der haves en Beretning fra 1636, i hvilket Aar der under den 29de Avgust læses følgende i Aalborg Tingbog: Niels Christensen Borger i Aalborg med Hr. Jakob Hansen, Sognepræst til St. Bodels Kirke, hans skriftlige Fuldmagt fremlagde bemeldte Hr. Jakobs skriftlige Beretning lydende i sin Mening saaledes: Eftersom jeg underskrevne af stor Nødvendighed min annexerede Præstegaard, som nu af Just Povlsen og Mads Persen udi Hasseris besiddes, forarsages at bruge, da har jeg for^{ne} Just Povlsen og Mads Persen lovlig af forbemeldte Gaard ladet udvise den 21de Augusti 1636 og forbyde ved tvende Danne-mænd, nemlig Jens Jakobsen og Hans Boesen Snedker, begge Borgere her i Aalborg, at de sig med for^{ne} Gaards Agre, Eng eller Gødning ikke i det ringeste skulle befatte, men gjøre mig den fuldkommelig ryddelig uden al Bygfældighed, som billigt er, til Philippi Jacobi Dag, naar man skriver 1637, hvortil jeg ogsaa dem i Dag 8 Dage lovlig ved Lavrs Andersen og Helli Lavrsen Dragere¹⁾ har hid til Aalborg Byting ladet stævne, efter samme hans underskrevne Beretning i sig selv Indhold, som nu blev læst og paaskreven med for^{ne} hans Fuldmagt, og stod nu for^{ne} tvende Mænd Jens Jakobsen og Hans Boesen her for Retten og vare fuldt og fast bestændige, at de, som forskrevet staar, efter bemeldte Hr. Jakobs Begjær har

¹⁾ Dragerne vare Vægttere, der foruden deres Hovedbestilling, at holde Orden paa Gaden om Natten m. m., tillige vare Stævningsmænd (se Saml. t. J. Hist. og Top. 9. B. S. 114).

været hos for^{ne} Just Povlsen og Mads Persen og dem paa Hr. Jakobs Vegne til for^{ne} Tid udviste, desligeste stod og nu for^{ne} tvende Dragere og vare bekendte, at de i Dag 8 Dage stævnedes for^{ne} Just Povlsen og Mads Persen hid i Dag for dette at tage beskrevet, og stod samme for^{ne} tvende Mænd Just Povlsen og Mads Persen nu her til Vedermaalsting, og nu fremlagde for^{ne} Just Povlsen og Mads Persen først en Mr. Niels Poulsen, fordum Sognepræst til St. Bodels Sogn, hans Stedsmaals Seddel med egen Haand underskrevet, at han 1634 den 24de Januar har sted Mads Persen af Nørholm den halve Præstegaard i Hasseris, som Peder Tagsen har boet paa og han til ham har opladt, at nyde med al sit Tillæg, som hans Formand for ham nydt har, og som hans Nabo Just Povlsen sin halve Gaard nyder, saa længe han retter for sig med Skyld, Arbejde, Gaardens Bygning og andet efter Recessen, dernæst med bemeldte Hr. Jakobs Stedsmaals Seddel med egen Haand underskrevet, at han 1636 den 8de Februar har bevilget Just Nielsen og Mads Persen hans Tjenere i Hasseris, desligeste Jens Christensen at nyde og bruge de tvende Agre udi Østerkjær, som ligge til Præstegaarden i Aalborg, udi 5 Aar, beregnet fra Anno 1636 til Anno 1640 om St. Mikkel's Tider, da han selv dem derefter at bruge, om ham saa godt synes; derfor skulde de give ham enhver 5 Tdr. Byg, de 3 til St. Mikkel's Dag i nærværende Aar, de 2 til St. Mikkel's Dag 1637. Derefter fremlagde de deres skriftlige Svar, indeholdende i sin Mening, at Just Povlsen svarer, at han for nogen Tid forleden har sted og fæst sin Gaard, han ibor, af sal. Mr. Tøger, og midlertid for Fjendens Tid blev den afbrændt for ham, og han den igjen har ladet opbygge, og i Fjendernes Tid blev den nedbrudt slet i Grunden Isterrollingen, dog den paa ny lod opbygge, saa ikke skal findes den at være til denne Dag noget brøstfældig; desligeste fra den Dag, han stede den, og indtil den her Dag har han aarligen Aar udgivet sin Skyld, Ægt, Tiende og Arbejde og hvis Rettighed, som burde gaa af Gaarden, saa han formener, ikke skal bevises ham over, at han i Hr. Jakobs Tid har sig noget forset eller stander noget til Rest, at han burde af sin Gaard at afvises. Desligeste svarer Mads Persen, at han har sted og fæst den Gaard, han ibor, af Mr. Niels og givet Peder Tagsen en stor Minding deraf, som beløber sig baade Stedsmaal og Minding, han har udgivet, rede

Penge 136 Sldr.; udi midlertid, som kan være ungefær en 2 Aars Tid, han i den har boet, har han efter Recessen rettet for sig med Skyld, Landgilde, Ægt, Arbejde og anden Rettighed, som deraf burde at gaa med Rette, saa han formener, ingen Aarsag hos ham skal findes, at han bør afvises af sin Gaard uden nogen lovlig Aarsag, og formene de samtlig efter forberørte Lejlighed for Hr. Jakobs Tiltale bør kvit at være, efter samme skriftlig Sedler og Svar i sig selv videre Indhold, som nu blev læst og paaskreven.

Udfaldet af Sagen kjendes ikke.

Ægteskabssag.

Aalborg Tingbog for den 27de November 1637 indeholder følgende:

Niels Christensen og Jakob Jensen Dragere bestod med oprakte Fingre og Ed, at de den næste Torsdag før St. Mortens Dag næstforleden stævnedes Hr. Peder Christensen i Brovst mundtlig i Peder Carstensens Hus her i Aalborg hid i Dag for Dom, og nu sagendes Morten Jespersen (Byfoged i Aalborg) ham paa kong. Majestæts Vegne for hans Bøder 40 R , for han har beligget sig med sin Fæstemø, før de ere viede sammen, og hun dog har gaaet her til Kirken og fra hendes Bryllupsdag med udslaget Haar; formente, han efter Forordningen i det 7de Kapitel, om saadanne Sager udgangen er, burde samme Penge at udgive inden 15 Dage eller siden at søge hans Gods, hvor det befindes, og er Dom begjærende. Ingen Svar, hvorfor Niels Jørgensen det nu har opsat til i Dag 6 Uger.

Den 29de Januar 1638 var Sagen igjen for; men da der ingen Svar eller Undskyldning gaves, afsagde Niels Jørgensen, Borger og Borgmester i Dommers Sted 15 Dages Dom over ham efter Forordningen.

Tobakshandel.

I. I Aaret 1638 indgav en Borger i Aalborg følgende Andragende:

Stormægtigste, højbaarne Fyrste,
allernaadigste Herre og Konge!

Eftersom i Aalborg befindes en hel Hob Personer, som bruge Kjældere med Ølsalg og Tobak meget mer til Uskikkelighed end til Gavn og Profit, og dog alligevel, naar en god Mand vil have nogen god Tobak, kan han det ikke bekomme; tilmed bekommer eders kongelige Majestæt deraf ikke den ringeste Indkomst, og efterdi dette er ikke anset til at betage nogen sin Næring, men meget mer til Uskikkeligheds Afskaffelse og til at formere eders Majestæts Indkomster, er jeg underdanigst begjærende, eders kongelige Majestæt mig naadigst paa 10 Aar vil privilegere, at ingen i Aalborg maa have Tobak eller Piber fal uden jeg, hvorimod jeg erbyder mig at give aarlig deraf en Genant til eders kongelige Majestæt saa meget, eders Majestæt eller eders Majestæts Lensmand det kan eragte.

Udenpaa er skrøvet:

Kongelige Majestæts naadigste Svar herpaa er, at Lensmanden skal handle med Supplikanten om, hvis (hvad) han vil udgive for samme Tobak at holde, og om det kan være Byen nyttigt, da ham det at lade bekomme og siden sig erklære mod hans Majestæt, hvorledes herom vorder akkorderet og sluttet.

Glückstadt den 3dje Juni 1638.

Oluf Brochenhus.

Endvidere:

Efter Supplikationens Indhold kan det vel ske Byen uden Fortræng, set i alle Maader, og er han akkorderet paa hans Majestæts naadigste Behag aarlig at give 24 Rdr.

Ex Aalborghus den 14de Juli 1638.

(Bevilget.)

G. Lannghe Usøn.

II. I Aalborg Tingbog for den 17de December 1638 læses følgende:

Iver Jensen Slotsfoged paa Aalborghus paa sin gode Husbond vor gunstige Hr. Lensmand og velb. Mand Gunde Lange til Bredning, kgl. Maj's Befalingsmand paa Aalborghus hans Vegne med et kgl. Maj. vor allernaadigste Herres aabne Patent under Dato Glückstadt den 30 . . . næstforleden dets Indhold, at hans kgl. Maj. naadigst har undt og bevilget Morten Borthus, Indvaaner her i Aalborg, alene herefter, indtil hans kgl. Maj.

anderledes naadigst derom tilsiige lader, at maa sælge Tobak eller Tobakspiber og ellers ingen anden, være sig enten lidet eller meget, her udi Aalborg, og derhos naadigsten anbefales hans Maj.s Lensmænd paa Aalborghus, som nu ere eller her- efter kommende vorder, fittig Indseende at have, at samme hans Maj.s naadigste Bevilling bliver holdt, som det sig bør, i alle Maader, at, dersom nogen findes, som af sligt kunde have Forraad, skulle de inden en vis Tid, som den af hans Maj.s Lensmænd her sammesteds bliver fastsat, sig dermed afskaffe eller og afhænde Varerne til for^{ne} Morten Borthus for en billig Kjøb, hos hvem de og deres Betaling skulle have at søge. Thi forbydes alle og enhver for^{ne} Morten Borthus imod samme hans Maj.s Brevs Indhold nogen Hinder eller Forfang at gjøre under hans Maj.s Hyldest og Naade, efter højbe^{te} hans Maj.s aabne Brevs gode Formelding, som her for Retten blev læst og paaskrevet. Hvorfor for^{ne} Iver Jensen paa velb. sin Husbonds Vegne efter kgl. Maj.s naadigste Befaling nu ad- varede og tilkjendegav alle og enhver her udi Byen, som af for^{ne} Varer, Tobak eller Tobakspiber af enhver Slag kunde have hos dem i Forraad, at de sig dermed skulle afskaffe eller og det afhænde til be^{te} Morten Borhuffs for en billig Kjøb inden Fastelavn nu førstkommende under saadan Pehn¹⁾, hans kgl. Maj.s Brev medfører, hvorefter alle og enhver, som ved- kommer, kan vide sig at rette og entholde og fremdeles for Skade at tage vare.

Under den 18de Marts 1639 læses sammesteds:

Niels Christensen og Anders Andersen, Dragere, bestod med oprakte Fingre og Ed, at de i Dag 8 Dage stævnedes disse efterskrevne Borgere og Indbyggere her i Aalborg til deres Bopæl hid i Dag, nemlig Jakob Johansen, Trols Polsen, Jørgen Wedemand, Rasmus Vedemand, Christopher Wedemand, Dirik Christensen, Gjertrud Hatstafferers, Oluf Rakjær, Anne Hemmers, Herman Sirkis, Jakob Nielsen, Hendrik Ligthart, Jens Sørensen, Jakob Laursen, Jens Christensen østerude, Anne Bertelsdatter, Mads Tomsen Skipper, Kirsten i Niels Andersens Hus, Niels Thybo, og nu fremlagde Morten Borthus et hans skriftlige Forsæt, indeholdende i sin Mening: Eftersom

¹⁾ Straf, Bøde.

han har erfaret en Part at have forholdt dem imod kgl. Maj.s naadigste Bevillingsbrev, at ingen skulde gjøre ham nogen Indpas at købe nogen Tobak eller ej det at sælge, med mindre det sker efter hans Vilje, saa højbet^e kgl. Maj.s Brev, ej heller vor gunstig Hr. Lensmands Forbud, derefter til Aalborg Byting gjort er, anses eller agtes, medens dem egensindig imod saadan Forbud forholder, saa lader han dem endnu forbyde, at de ej forgriber dem herefter imod højbet^e kgl. Maj.s Forbuds-brev saavel som vor gunstige Hr. Lensmands, at han ikke over deres dristige Forsæt skal have sig at besværges, hans naadige Herre og Konge derover at besøge, saa enhver herefter er advaret for Skade at tage vare, og fremlagde for^{ne} Morten Borthus en Gjenpart af velbet^e Lensmandens Forbud udi Tingsvinde indført, eftersom det i sig selv vidtløftig formelder; saa blev nu herimod fremlagt for^{ne} Jakob Jensens skriftlige Tilsvær, indeholdende i sin Mening, at han har selv nogle Gange strax tilbudt ham alt hvis Tobak han har efter kgl. Maj.s Privilegiens Indhold, og han nu dette ydermere ved dette hans skriftlige Tilbud ham tilbyder at sælge for en billig Værd, eftersom Tobakken findes god at være, paa det han sig ikke over ham skal have at beklage imod kgl. Maj.s Privilegie, hvortil for^{ne} Morten Borthus svarede: Efterdi han ikke har gjort det tilforn efter kgl. Maj.s Brev og Lensmandens Kommando, saa er han endnu ydermere begjærende at købe med ham efter sit Værd, efterdi han ikke har holdt hans Maj.s Brev og Lensmandens Forbud, og gav han Last og Klage paa dem, for de ikke end til des have tilbudt ham nogen Tobak, mens det at have solgt og afhændet mod kgl. Maj.s Brev og Lensmandens Forbud, som han agter at ville dem overbevise.

Den 23de Marts 1640 læses fremdeles:

Anders Andersen og Jens Mølgaard Dragere bekendte med oprakte Fingre og Ed, at de i Dag 8 Dage stævnedes Gjert Gersen og hans Broder Christopher Gregersen og deres Søster Anne Gregersdatter med hendes Lavværge og Troels Polsen og Kiersten Christensdatter for Vinde og efter^{ne} Vindesbyrd for deres Sandhed at vinde, saa fremkom Jens Laursen i Hasseris og vandt med oprakt Finger og Helgens Ed, at han i Dag otte Dage købte to smaa Stykker Tobak af for^{ne} Kiersten

Christensdatter, som han nu fremlagde, for 2 β , som blev indsvøbt i Papir og forseglet, og samme Dag købte han et Stykke Tobak af Troels Polsens Dreng i hans Bod for 2 β , som han nu og fremlagde og i lige Maade blev indsvøbt og forseglet i et Stykke Papir; desligeste fremkom Jost Sørensen i Hasseris og vandt med oprakt Finger og Ed, at han i Dag otte Dage købte to smaa Stykker Tobak af for^{ne} Kiersten Christensdatter for 2 β , som nu og blev fremlagt, indsvøbt i Papir og forseglet; i lige Maade fremlagde han et Stykke Tobak, som han be- kjendte han samme Dag købte af Troels Polsens Dreng Thomis Jørgensen for 2 β , som og blev indsvøbt og forseglet; samme- ledes fremkom Niels Christensen i Hasseris og vandt med oprakt Finger og Ed, at han i Dag otte Dage købte to Stykker Tobak for 2 β af Anne Gregersdatter, Gjert Gregersens Søster her i Aalborg, som i lige Maade blev indsvøbt i Papir og forseglet, og samme Dag købte han et lille Stykke af Troels Polsen selv for 2 β , som han nu fremlagde, som blev indsvøbt og forseglet; item fremkom Laust Christensen i Hasseris og fremlagde et lidet Stykke Tobak, som han vandt med oprakt Finger og Ed han i Dag otte Dage købte af Troels Polsen selv for 2 β , desligeste købte han to Stykker Tobak af for^{ne} Anne Gregersdatter for 2 β samme Dag, som nu blev indsvøbt i Papir og forseglet. Saa mødte nu Gjert Gregersen og derimod fremlagde hans skriftlige Svar, som nu blev læst og paaskrevet, i sin Mening, at de paa en kort Tid havde solgt Tobak saavel som andre Borgere her i Byen, saa hvis Tobak de enten at have kjøbt eller solgt, er betalt med rede Penge, saa Morten Borthus selv har kjøbt sin Tobak i Aalborg af den samme Person, som de har kjøbt deres Tobak af, saa han noksom har været vitterligt, en stor Parti Borgere i Aalborg den ganske Vinter at have solgt Tobak, og intet derom paatalt før end nu, han er geraaden udi nogen Tvistighed med Gert; dertilmed for^{ne} Morten Borthus ikke bruger kgl. Maj.s Brev udi den Mening, som ham det er meddelt, men letfærdig om- gaas dermed i sin Rettergang udi sine andre Trætter imod Gert; desligeste formener han ham ikke endnu værdig at være at forbyde ærlige Folk saadan Tobakssælgen og borgerlig Næring at bruge, førend han bliver rengjort og absolveret for hvis Vinder ham er paavunden anlangende ulovlig Øxenklippen, som af kgl. Maj.s Tingbog sub dato 1632 den 12te og 21de

November udganget kan erfares, saa han ikke endnu har hørt, at han derfor enten har stillet kgl. Maj., Byen eller Sagvolderen for saadan Gjærning tilfreds, meget mindre Oprejsning eller Aflæsning, dertilmed er under 3 &'s Forfølgning for uhjemlet Brugelighed, forbydende derfor Byfogden, som med saadan Sag paa kgl. Maj.s Vegne bør at have Inspektion, ham derfor noget her inden Tinget at tilstedes, som saaledes besudlet er, førend han har rettet for sig, som det sig bør. Morten Borthus selv Actor. Gjert Gregersen og Christoffer Gregersen, som stod til Vedermaalsting, Gjenpart.

For^{ne} Stævningsmænd bekjendte med oprakt Finger og Ed, at de samme Dag stævnedes for^{ne} Folk hid i Dag for Dom, og nu tiltalede Morten Borthus dem anlangende, eftersom kgl. Maj. naadigst har bevilget og tilladt ham alene her i Aalborg at maa sælge Tobak, hvilket hans Maj.s naadigste Brev nogle Sinde her paa Bytinget er læst og forkyndt, saavel som og vor gunstige Hr. Lensmand har ladet det her til Tinget forbyde ingen anden at maatte holde det fal end efter højbet^e hans Maj.s Brev, som med Tingsvinde bevises kan, hvorimod en Part sig modvillig forholder, sælger og afhænder Tobak baade udi deres Huse og Boder, som han formenté han nu her i Dag for Retten har bevislig gjort, og efterdi de saaledes frivillig imod kgl. Maj.s Brev og Lensmandens Forbud det endnu holder fal, sælger og afhænder, sætter han fordi i al Rette, om samme Folk, som det gjort have, saavel som alle andre, det kan findes hos, ikke derfor bør at være i kgl. Maj.s Naade og Unaade, og hvis Tobak, som nu hos dem findes, det til højbet^e hans Maj. og Kronen at være forbrudt, og er derpaa retfærdig Dom begjærende, som hans skriftlige Forsæt videre bemelder, som nu blev læst og paaskrevet; derhos fremlagde højbet^e kgl. Maj.s Brev og et Tingsvinde efter Lensmandens Forbud, saavel som Slotsskriveren Rasmus Jensens Kvittans paa Morten Borthus's aarlige Afgift til kgl. Maj. af samme Tobak, som blev læst og paaskrevet, hvormed han beviser, at Gjert Gregersen vel at have vidst, at han ikke maatte sælge nogen Tobak eller sig derudi at skulle forgribe, som det i sig selv vidtløftig indeholder. Da for nogen Lejlighed er det opsat til i Dag Maaned, og var nu for^{ne} Gjert Gregersen og hans Broder Christoffer Gregersen her til Vedermaalsting.

Den 11te Maj 1640 var Sagen igjen for efter 6 Ugers

Opsættelse, og blev der da dømt, at de indstævnedes skulde stande derfor til Rette, som det sig bør, imedens ovenmeldte Tingsvinde stander ved Magt.

Den 8de Juni bekjendte Niels Christensen og Povl Nielsen, Dragere, med oprakt Finger og Ed, at de i Dag otte Dage stævnedes Hans Boesen for hans Sandhed at vinde og Morten Borthus til samme Vinde og talte mundtlig med ham, saa fremkom nu Hans Boesen og vandt med oprakt Finger og Ed, at de paa Fredag sidstforleden tre Uger var udi Rasmus Vedemands Hus paa Forligelsesmaal med Jakob Gabrielsen og Jakob Hendriksen Smed med Simon Smed, Gjert Gregersen og Jens Jakobsen. Da kom der en liden Pige ind, saa bad Rasmus samme lille Pige, om hun vilde gaa hen for ham til Morten Borthus og hente ham en Tobakspibe, saa kom Pigen igjen med et Stykke Tobak og ingen Pibe for 1 β , saa fik de samme Stykke Tobak imellem dem ved Rasmus Vedemands Skive og vejede det med Skaalvægt, og da vejede det ikkun et halvt Kvintin, hvilket Tobak Gjert Gregersen strax betalte igjen og gav 1 β derfor, og Hans Boesen beholdt Tobakken. Gjert Gregersen Actor.

Mandagen den 15de Juni. Anders Andersen og Jens Mølgaard, Dragere, bekjendte med oprakt Finger og Ed, at de i Dag 14 Dage stævnedes Anders Achterlach af Helsingør paa kgl. Maj.s Vegne mundtlig hid i Dag for Vinde og Dom, saa fremkom nu Erik Laursen og Morten Jensen, Borgere i Aalborg, og vandt ved deres Ed, at de paa Fredag 14 Dage næstforleden vare med Mogens Jespersen Byfogden hos for^{ne} Anders Achterlach og hørte, at Mogens Jespersen forbød ham at sælge eller afhænde noget af den Tobak, han stod med og holdt fal imod kgl. Maj.s Brev, som Morten Borthus her i Aalborg alene er benaadiget at sælge og falholde her i Aalborg. Da svarede han, han vidste af intet Brev, han var kommen her til et frit Marked med sit Gods og vilde gjøre Marked. Dermed blev henlagt fra ham og tagen paa en Ret 13 Skaalpund Tobak, som de saa Vægt paa, hvilket Tobak for^{ne} Mogens Jespersen nu har ladet føre her for Retten i Dag tilstede, og stod Morten Christoffersen, Delefoged i Sundby, og tilstod og bekjendte ved sin Ed, at han efter Iver Jensen Slotsfoged her paa Aalborg Slot hans Befaling paa kgl. Maj.s og Lensmandens Vegne var hos for^{ne} Magnus Jespersen og befalede ham, han skulde tage

to Mænd med sig og tage saa meget Tobak fra dem, som det holdt fal, som de havde imod kgl. Maj.s Brev, som Morten Borthus alene her i Byen naadigst er benaadiget at falholde, sælge og afhænde. Efter hvilken Lejlighed for^{ne} Mogens Jespersen nu tiltalede for^{ne} Anders Achterlach paa kgl. Maj.s Vegne og ham beskyldte, at han imod højbe^{te} kgl. Maj.s Brev her har solgt og afhændet Tobak, eftersom Morten Borthus det alene her i Aalborg er benaadiget at sælge og afhænde; formente han derudi at have gjort Uret og derfor at være i kgl. Maj.s Naade og Unaade og for^{ne} Tobak, som paa en Ret er taget fra ham og indlagt, til kgl. Maj. at være forbrudt. Efter saadan Lejlighed afsagt, be^{te} Anders Achterlach derudi at have gjort Uret og derfor at være i kgl. Maj.s Naade og Unaade og for^{ne} Tobak, som paa en Ret er anholden, til kgl. Maj. at være forbrudt.

Den 3dje Avgust 1640 bekjendte Jost Nielsen og Jakob Nielsen, Borgere i Aalborg, at de nu her i Dag have beset og vurderet tretten Skaalpund Tobak, som fra en Skotte ved Navn Anders Achterlach af Helsingør er tagen paa en Ret nu sidstforleden Pintsemarked, som han holdt fal imod kgl. Maj.s Brev og hos Byfogden Mogens Jespersen indlagt, hvilket de have vurderet Skaalpundet for 1 Rix~~l~~, det afsagde de for en fuld Vurdering.

Bispens Residens

laa oprindelig i den nuværende, derefter benævnedes Bispensgade. Foruden Gadens Navn haves derom kun følgende Efterretning i Aalborg gamle Tingbøger under 30te September 1645: Hans Filthus Raadmand solgte til Rasmus Jensen Holst, Slotskriver paa Aalborghus, et Stykke øde Jord i Maren Turis Gade næst inden og vesten for Hans Filthus's egen Gaard, som han fordem selv iboede, og næst østen for Bispens Residens o. s. v.

Over Bispens Residens toges, efter Tingbogen, 1642 følgende Syn: Først et Ladehus, som er 11 Bindinger langt, findes brøstfældigt paa Tagsten og Kalk, paa nu at omhænges; Staldhuset, 12 Bindinger langt, i lige Maade brøstfældigt paa Sten og Kalk og Fodtræer, Væggen at stavre og kline; det Tværhus midt i Gaarden brøstfældigt paa Fodtræer, Sten og

Kalk, Renderne at forbedres; nok et lidet Hus næst til for^{ne} Tværhus, 6 Bindinger, kaldes Studenterkammer, duer intet, vil nedtages og forbedres, Vinduer og Vindueskarne at gjøres, Væggene at stavre og kline; det Tværhus ud til Adelgaden og fra Adelgaden langs ud i Gaarden, tilsammen 28 Bindinger, findes brøstfældigt paa Kalk og Sten og Skorstenen at forbedres og noget paa Fodtræerne. Bænkene, som høre til Residensen i Stuerne, ere ikke tjenlige længer, Laasene paa Dørene ville repareres og færdiggjøres; nok udi samme for^{ne} Huse og Ejendom findes Lofterne brøstfældige at forbedres, saavel paa Sten, Lægter, Vindskeer, og nogle af Vinduerne at forbedres med Glas og Bly; nok Bagovnen i Bryggerset brøstfældig. Denne for^{ne} Brøstfældighed mer eller mindre paa for^{ne} Residens, som ikke vel at kan eragtes eller befattes i Pennen, det afhjæmlede de for et fuldt Syn.

Denne Brøstfældighed, der vel næppe er bleven fuldstændig afhjulpen, foranledigede saa, at Kristian den femte 1684 købte en Gaard ved Budolfi Kirke, som han lod indrette og skænkede til Bolig for Bispen, hvortil den ogsaa lige til nu er bleven benyttet.

Urenlighed ved Tinget.¹⁾

I Aalborg Tingbog for den 31te Januar 1648 læses et Tingsvidne om, at ved den nordre Side Tinget op til Tingstokken udenfor den Ejendom og Dør, som Jokum Bager, item udenfor Hans Sørensens Dør, som han bor, udenfor Christen Aalborgs Dør, som han bor, ligger saa meget Møg og Urenlighed, at ingen kan vel komme eller gaa til eller paa Tinget for samme Møgs Skyld, som er mange Læs, item vesten for Tinget tvært overfor Tinget, som Jørgen Weidemann og Bertel Bogbinder bor, for deres Døre ligger ogsaa meget Møg mange Læs op til Tinget, saa ingen kan komme nær Tinget for Urenligheds Skyld, item paa den søndre Side op til Tinget tvært overfor Hans Jørgensens Vaaninger er og ligesaa meget Møg og Urenlighed saa overflødig omkring Tinget, saa hverken

¹⁾ Tinget laa paa den Huk, som fra Gammel Torv skyder sig mod Nord hen ad til Obels Tobaksfabrik og Kjøbmand Brix øst for Diskontobanken.

Fogden, Skriveren eller de otte Mænd kan for Urenlighed og ond Stank vel komme til Tinget eller de saavel som andre Godtfolk kan sidde paa Tinget formedelst samme Urenlighed og slem Stank og Lugt.

Kongensgades første Bebyggelse.

I et kongeligt Missive af den 31te December 1650 til Stiftsbefalingsmand i Aalborg Erik Juel hedder det: Eftersom du lader andrage, at Bolværket paa den østre Side langs Østeraa mellem Slottet og vor Kjøbstad Aalborg omkring Slotspladsen ved Fjorden, hvor vort Kornhus tilforn har staaet, ganske skal være øde og forfaldent, saa det endelig med forderligste faar at repareres, anseende ellers er at befrygte, at Jorden skal udfalde i Aaen og hindre Skuders og Prammes Indløb til Byen, hvorover og vore Møller paa Strømmen til Slottet liggende kunde lide Skade, da, efterdi du beretter til for^{ne} Bolværks Færdiggjørelse, saafremt det ellers skal have Bestand, stor Omkostning behøves, hvoraf vi dog ingen Indkomst have, da ere vi tilfreds, at du efter dit Forslag bemeldte Ejendom langs Aaen liggende for aarlig Jordskyld maa bortunde, dog paa det Vilkaar, at de, som Pladserne bekomme, skulle lade bygge Boder til deres Gods og Varer og ikke deri holde Ild, bosidde eller holde Tapperi, men holde Bolværket derfor ved Magt.

I Henhold hertil konfirmerode Frederik den tredje under 24de Juli 1651 Erik Juels Skjøde af 29de Maj s. A., saa lydende: Jeg Erik Juel til Hundsbæk o. s. v. kjendes og hermed for alle vitterligt gjør, at, eftersom jeg har bekommet kongelige Majestæt, min allernaadigste Herres Missive og Befaling af ^{31/12} 1650 belangende den Plads her paa Slottets Grund langs med den østre Side af den østre Aa, som hans Majestæts Kornhus tilforn haver standet, at maa bortundes for aarlig Jordskyld til hvem den begjærer,, da har jeg nu paa højstbemeldte kongelige Majestæt, min allernaadigste Herres Vegne forundt og tilladt, saa og hermed forunder og tillader ærlig og velfornemme Mand Thomas Lavridsen, Borger og Raadmand i Aalborg, denne efterskrevne Plads, som er afmaalt med Aalborg Bys rette Alenmaal, som følger: Fra

Hovedet¹⁾, som Indløbet er udi Aaen, og langs med Fjorden, saa vidt Bolværket gaar, indtil en Pæl vedtager, som staar ved Fjorden 56 Alen fra bemeldte Sted, som Bolværket og Stenbroen samles, og siden sønder paa langs Stenbroen, som ligger ved Slottens Grave, til en Pæl, der er sat 70 Alen fra bemeldte Pæl lige til Østeraa ved Nørsiden af den ny Gangbro, som er slaget over Aaen²⁾, er 30 Alen, fra bemeldte Bro og ned til Indløbet og Hovedet ved Fjorden 60 Alen, hvilken fornævnte afmaalte Plads fornævnte Thomas Lavridsen skal være tilladt at lade bebygge med Huse, 2 Loft høje, og dem at gjøre sig saa nyttige, som han bedst kan, og vel til Kornlofter, Saltboder og anden Fornødenhed, dog deri ikke at maa have Ild eller Arnested, Skorsten eller Kakkelovn, ej heller nogen deres Vaaning eller Tapperi i nogen Maade, al Ulykke næst Guds Hjælp paa Slottet og i Havnen at forekomme; maa han ikke heller ved samme Huse lade bygge nogen Urenlighedssteder, og skal han paa Slotspladsen for samme Huse lade holde smukt rent, som det sig bør, og skal fornævnte Thomas Lavridsen forpligtet være Bolværket fra den Sten, som staar i Fjorden og til Hovedet og Indløbet i Aaen for samme afmaalte Plads, saa og fra Hovedet langs op med Aaen til midt under Broen paa egen Bekostning selv at holde ved Lige og Magt, som det sig bør, og saafremt han lyster længere i Fjorden at lade udpæle fra samme afmaalte Plads og det siden opdæmme og bebygge, skal det og være ham herved frit tilladt, dog saa, at Indløbet i Aaen ikke dermed forhindres eller forkrænkes, og skal han af bemeldte Ejendom aarlig til kongelig Majestæt og Kronen udgive til Jordskyld 1 Rdr., som han nu i Slottets Jordebog er indskreven for, og det i Skriverstuen til Martini aarlig at klarere, og skal bemeldte Thomas Lavridsen fornævnte afmaalte Plads og Ejendom, som forskrevet staar, maa bebygge, bruge og beholde hans Livs Tid og hans Arvinger efter ham. (Aalborg Raadstue-Kopibog 1689—95 Slutn.)

Ligeledes blev givet kongelig Konfirmation paa:

1) Skjøde af $\frac{30}{5}$ 1651 til Borgmester Hans Sørensen paa den Plads, afmaalt med Aalborg Bys rette Alenmaal, som

¹⁾ En Plads langs med Fjorden.

²⁾ o: Wrangels Bro, som nu er forsvunden ved Østeraas Overbygning.

følger: Fra en Pæl, som er nedslaget ungefær 3 Alen fra Broen ved den søndre Side og siden sønder paa langs Aaen 42 Alen, hvoraf han de 2 Alen til en Gyde skal udlægge, fra Aaen og Bolværket mod Slotsbroen og Stenbroen i nørre Ende 26¹/₂ Alen og i søndre Ende 21 Alen bred, og skal han Bolværket fra midt under den ny Bro, som er slagen over Aaen, og til midt for Gyden mellem hans Plads og den Plads, som er afmaalt til Chr. de Hemmer, paa egen Bekostning forfærdige og ved Magt holde og give 1 Rdr. til Jordskyld,

2) Skjøde af s. D. til Borgmester Chr. de Hemmer paa den Plads, som er afmaalt med Aalborg Bys rette Alenmaal, som følger: Fra den Plads, som er afmaalt til Hans Sørensen og sønder paa langs Aaen 44 Alen, hvoraf han 2 Alen til en Gyde mellem hans og Chr. v. Ginchels Plads skal udlægge, og er samme Plads fra Bolværket og Aaen til Stenbroen mellem Slotsgraven i søndre Ende 19¹/₂ Alen, i nørre Ende 24 Alen 1 Kvarter bred, hvilken Plads han maa lade bebygge med Huse, 2 Loft høje, og dem bruge til Kornlofter, Saltboder og anden Fornødenhed, dog ikke deri at have Ild og Arnested, Skorsten og Kakkelovn eller nogen Vaaning eller Tapperi, al Ulykke næst Guds Hjælp paa Slottet og i Havnen at forekomme; maa han ikke heller ved disse Huse lade bygge nogen Urenlighedssteder, og skal han paa Slotspladsen for samme Huse holde smukt rent, og skal Chr. de Hemmer aarligen give Jordskyld til Kronen 1 Rdr.,

3) Skjøde af s. D. til Chr. v. Ginchel, forrige Borgmester, paa den Plads fra Borgmester Chr. de Hemmers Plads langs Aaen 44 Alen, hvoraf han til 2 Gyder, den ene mellem hans og Chr. de Hemmers Plads og den anden mellem hans og Bagge Lavridsens Plads, skal udlægge 4 Alen, og er fra Bolværket og Aaen mod Slotsgraven og Stenbroen i søndre Ende 12 Alen bred, i nørre Ende 19 Alen bred, og skal Chr. v. Ginchel Bolværket fra midt for Gyden mellem hans og Chr. de Hemmers Plads og til midt for Gyden mellem hans og Bagge Lavridsens Plads paa egen Bekostning forfærdige og give 1 Rdr. til Jordskyld, og

4) Skjøde af s. D. til velagt Karl Bagge Lavridsen paa den Plads, maalt med Aalborg rette Alenmaal, som følger: Fra den Plads, som er afmaalt til Chr. v. Ginchel og mod

Johan Brandts Bro ¹⁾ langs Aaen i Længelsen 42 Alen, hvoraf han de 2 Alen til Gyderum mellem Chr. v. Ginchel og hans Plads skal udlægge, og er fra Aaen og Bolværket mod Stenbroen og Slotsgraven i den nørre Ende 11¹/₂ Alen bred, i den søndre Ende 8 Alen bred, og skal han Bolværket fra midt for Gyden mellem hans og Chr. v. Ginchels Plads og mod Johan Brandts Bro, som er 42 Alen, paa egen Bekostning forfærdige og give ¹/₂ Rdr. til Jordskyld. (Rigsarkivet.)

Under den 14de Marts 1702 blev der givet kongelig Til-ladelse til at have Ild og Skorsten i den yderste Gaard ved Fjorden.

Under den 1ste Juni 1715 udgik Rentekammerbefaling til, at Vejene fra Aalborg By fra Maren Brandts Bro ²⁾ til Slottet, ved hvilke Borgerne have deres Pakhuse, og som de derfor opkjøre ved Ind- og Udskibning, skal opfyldes med Grus og Sten og repareres af de Borgere, som have Heste og Vogn. Hertil svarede de Borgere, som ejede Pakhusene, at der sjælden skete Kjørsel til disse, men at Varernes Ind- og Udskibning skete med Pramme og Fartøjer, og at Vejenes Slethed kom op fra Skattekorsets Tilførsel til Slottet og Udskibning derfra igjen, hvorfor de alene ikke burde istandsætte Vejen, men hele Byen med dem, hvortil de vare villige. Der blev da resolveret, at Bønderne omkring Aalborg tillige med Byens Mænd, foruden dem, der havde Pakhuse »paa Slotspladsen«, skulde istandsætte Vejen.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1713 fol. 305, 337 og 406.)

En i Indenrigsministeriet opbevaret Grundplan af Aalborg Slot fra Slutningen af forrige Aarhundrede, hvoraf Kopi haves i Aalborg historiske Museum, viser, at dette paa alle Sider var omgivet af brede Grave, saa der kun efterlades en smal Strimmel Jord mellem disse paa vestre Side og Østeraa, som slet ikke er bebygget paa østre Side, medens der regnet fra Maren Brandts Bro af først findes Viegelsens Tømmerplads,

¹⁾ Den Bro, som gik over Østeraa før dennes Overbyggelse, mellem Bispensgade og Nytorv.

²⁾ Den samme, som ovenfor kaldes Johan Brandts Bro.

saa Søndergaards, dernæst Selgensens og Kirketerps ned til Wrangels Bro, og nord for denne Tygesens Pakhus og øst derfor igjen Berlins Baghus. Kongensgade var saaledes den Gang ikke anlagt som saadan og bebygget med Beboelseshuse paa begge Sider.

For Resten anføres paa forhenværende Chr. Simonis Gaard, nu tilhørende Havnevæsenet, Navnet Brinch indtil Havnegade, dernæst syd derfor langs Slotsgades østre Side (vestre Side er ikke bebygget) Klaus Backe og Gehejmeraad Gabel, og nord for Ny Torv øst for Hovedvagten (vest derfor ej bebygget, men Tømmerpladser) Borup, Kobbersmed Syndall, Sveistrup og Bertel Andersen og Hjørnstedet øst for Aaen Krogbech.

Broen over Vesteraa

mellem Bispens- og Urbansgade. Borgmester og Raad overlod 1650 til Feldbereder Urban Jacobsen »en liden Plads, som tilforn har været et Vandsted og nu er øde, liggende næst norden op til den Ejendom, han nylig har ladet opbygge ved den Aa, som løber til Nymølle, hvilken Plads han maa lade opfylde lige ved Adelgaden og med Sten pikke, dog ingen Bygning derpaa at sætte, hvorimod han og hans Arvinger eller hvem som for^{ne} nybyggede Ejendom tilhører eller herefter tilhørende vorder, skal holde den Bro ved forskrevne Ejendom, som er Byens Adelvej over Aaen, ved Lige og Hævd baade med Rækker og alt andet, der tilhører, aldeles uden nogen Mangel og Brøst til god Kjørevej med Heste og Vogn. Desligeste skal han med Sten lade pikke en anden Plads næst Sonden for hans nu iboende Hus, som skal være til en Vandgang.« Paa Foden er tilskrevet: »Extrakt af Kæmnerregnskaber fra 1685 til 1716 viser, at paa denne Bro af Byens Midler er bekostet 214 Rdr. 2 g 7 β med sin Rente.«

(Aalborg Raadstue-Arkiv, Pakken: Gader, Pladse, Broer D.)

Efter denne Urban Jacobsen, der var Fader til Jacob Urbansen, Borgmester i Aalborg 1675—82, er rimeligvis Urbansgade opkaldt, skjönt der ogsaa findes en Feldbereder Urban Steffensen, der 1625 ejede en Gaard vesten i Byen ved Porten.

Køgemester.

I jydsk Saml. I 192 findes aftrykt en Bestalling for en Stadskok i Aalborg af 1685; men allerede fra en tidligere Tid haves en saadan, som her meddeles, da den er noget fyldigere og indeholder lidt mere til Bestemmelse af Bestillingens Omfang.

Vi Borgmestere og Raad i Aalborg gjøre vitterligt, at eftersom Anno 1655 den 10de Maj med vor gunstige, nu salige Hr. Lensmand ærlig og velbyrdig Mand Erik Juel til Hundsbæk, R. R. og kgl. Majs Befalingsmand paa Aalborg Slot samt menige Borgerskabs deres Vilje og Samtykke er forordineret den ærlig Dannemand Hans Jessen, Indvaaner her sammesteds, at han og ingen anden skal være Køgemester og byde til alle Bryllupper, Trolovelser og Begravelser, som i denne By og Menighed herefter sker eller falde kunne; medens dersom det sig kunde hænde, at for^{ne} Hans Jessen kunde blive udkommanderet paa andre Steder noget at forrette, eller han udi andre Maader kunde være udi lovligt Forfald, da forloves han at tage en anden Dannemand, som i hans Sted sligt paa hans Vegne nøjagtig kan forrette, og hvem for^{ne} Hans Jessen i saa Maader betjener, at enhver ham derfor efter deres egen gode Vilje og Evne belønner, hvorimod for^{ne} Hans Jessen enhver efter sin Stand skal betjene, saa ingen med Rette sig over ham skal have at beklage, hvorfor vi hermed advare og foreholde alle og enhver i denne By og Menighed, at ingen for^{ne} Hans Jessen i for^{ne} hans Bestilling gjør nogen Indpas eller Forhindring i nogen Maader, med mindre de derfor ville agtes og holdes for deres Bys Øvrigheds Overtrædere og derfor straffes, som vedbør. Des til Vitterlighed under vor Stads Signet.

Actum Aalborg den 20de September 1658.

(L. s.)

Denne Beskikkelse fik kongelig Konfirmation under den 28de September 1670.

Bestalling for en Stadsinstrumentist.

Borgmestere og Raad udi Aalborg gjør herved vitterligt, at eftersom begge vore her udi Byen tilforn forordnede Instrumentister ved den timelige Død ere affordrede, og igjen andre i deres Sted behøves, have vi derfor i de afdødes Sted antaget

og ordineret, saa og hermed antage og ordinere nærværende ærlig og kunsterfarne Konrad Steffen, at han og ingen anden eller flere skal være vor Stadsinstrumentist, som alle Tider skal holde og foruden sig selv være forsynet med tre dygtige Karle og Personer, der deres Kunst i alle Maader vel kan forstaa, som med ham i og uden Kirken og til Bryllupper og anden Samkvem, hvor erfordres, med deres Instrumentalmusik altid, som det sig bør, kan opvarte og betjene, og tilsiges bemeldte Konrad Steffen til visse aarlig Løn, imidlertid han i denne vor Tjeneste er og forbliver, halvtrediesindstyve Rigsdaler og holde ham fri i Freds og Ufreds Tid for Skat og Indkvartering og alle andre civile Besværinger. Dog skal fornævnte Konrad Steffen være forpligtet at, om her af Byen til kongelig Majestæts Skibsflaades Tjeneste en Trompeter skulde forskaffes og fremsendes, da skal han en dertil dygtig og tjenlig Karl forskaffe, og eftersom Instrumentisternes uvisse her paa Steden til Bryllupper er ganske ringe, have vi fornævnte Konrad Steffen, at han og hans Folk og Geseller kan opholdes, bevilget og tilladt at begjære og fordrø for hvert Bryllup eller andet stort Samkvem, han og hans Folk opvarte med Violen og Violonen, 6 Rdr., for Violen og Violonen, Kornetten og Basunen 12 Rdr., og for andre Instrumenter derhos, nemlig Trompeten, Dulsionen og deslige, 16 Rdr., og ellers alle Spillemænd, som her i Byen omløbe, fornævnte Konrad Steffen og hans Folk udi deres Fortjeneste til Skade, ikke herefter uden hans Vilje i ringeste Maader med nogen Opvartninger maa befatte, men ganske at være afskaffede. Dets til Vitterlighed og Bekræftning vor Stads Segl her nedenfor trykt.

Actum Aalborg den 2den Februar A^o 1663.

(L. s.)

(Aalborg Raadstuearkiv Protokollen Aalborg Kommissionsakt.)

Tiendeladen.

Gadestrækningen Tiendeladen har sit Navn af den Tiendelade, der oprindelig laa til St. Peders Kirke, som stod omtrent paa Hjørnet af Algade og Vestergade, og hvori Kirkens Tiender, der hævdedes in natura, samledes og opbevaredes, til de blev

solgte. Om denne Tiendelade hedder det i Aalborg Raadstue-
bog 1661 ff under den 6te Februar 1663: Eftersom Kirken i
mange Aar ingen Nytte eller Fordel har haft af Tiendeladen
ved Vesterport, og den nu er brøstfældig og meget forfalden,
saa den vil koste meget at reparere, har Borgmestere og Raad
solgt den til Mads Christensen, Kapellan til St. Bodels Kirke,
for 150 Sldr.

Instrux for Aalborg Havnemester.

Borgmestere og Raad udi Aalborg gjøre vitterligt, at,
eftersom erfares ved Skibbroen her for Aalborg stor Uskikke-
lighed begaas, idet, at fremmede, som have deres Fart herpaa,
saavel som andre vore egne Indbyggere her i Menigheden, naar
de have deres Tømmerladning udlosset og ved Skibbroen op-
lagt, lade de det der saaledes opstabet langsommelig Tid blive
beliggende, hvorudover andre, som i lige Maader med Tømmer
ankomme, forhindres, at de ikke kunne udlosse, eftersom alle
Pladser ere for dem betagne, item ogsaa sker Uskikkelighed,
idet Indbyggerne her i Aalborg pleje at oplægge deres Pramme
og Kaage her paa Hovedet¹⁾, hvorudover Kjørerummet, baade
til og fra Skibbroen, saavel som Vejerhuset betages, saa og at
Pramme, Skuder og Kaage lægges i Aamunden og for Færge-
broerne²⁾, hvorved Færgerne forhindres i at komme til Broerne
eller Aaen, saavel som om Vinteren Møllerne; sammeledes er-
fares Uskikkelighed med Skuder, som pleje at anlægge til
Skibbroen at forlosse, eftersom de siden lang Tid, efter at de
ere forlossede, blive beliggende og ikke enten ville udlægge
eller afkorte, indtil de deres Ladning igjen agte at indtage,
hvorved andre, som ogsaa med Varer ankomme, forhindres, at
de ikke uden største Besværing deres Varer kunne opskibe,
da, endog om alt dette saavel som andet, Havnen og Broerne
vedkommende, noksom er god Anordning gjort, og ikke fattes
Underretning baade for dem, som skibe, handle og trafikere,
som for dem, som derom bør at have Opsyn, saa alligevel be-
findes derom ikke nogen i Særdeleshed at være befuldmægtiget,

¹⁾ 2: Pladsen ved Fjorden vest for Østeraas Udløb.

²⁾ Færgerne lagde dengang til baade ved Østeraa og ved Vesteraa.

hvorfor Byens Havnemester, som nu forordnet er og herefter kommende vorder, denne efterfølgende Instrux og Fuldmagt er meddelt, som efterfølger:

1.

Naar nogen, være sig ihvo de ere, her ved Skibbroen Tømmer udlosser og opskiber, maa de ikke lade det der blive beliggende over 14 Dage; hvis det befindes derefter at ligge paa berørte Sted, da skal Byens Havnemester Magt have til sig at annamme af samme Tømmer et af de bedste Træer, som deriblandt findes, og det hver Lørdag, saa længe samme Tømmerstabel der bliver beliggende, hvilket Tømmer til Byens Nytte skal anvendes.

2.

Saafrømt nogen sig understaar at oplægge deres Kaage eller Pramme paa Hovedet, saasom hidindtil sket er imod Forbud, dermed Kjørerummet at betage og, eftersom rørt er, forhindre, da skal Byens Havnemester Magt have samme Kaage og Pramme at lade udkaste i Fjorden og hvo dem tilhører at tiltale som de, der uhjemlet Sted sig tilegne og imod Forbud sig modvillig anstille.

3.

I lige Maade skal Byens Havnemester Magt have at omgaas med dem, som Aamunden tillukke med Skuder, Pramme eller Kaage og Færgebroerne forhindre.

4.

Naar nogen Skude med Ladning ankommer, skal den med fremmer Stavn lægges til Skibbroen og saa blive beliggende, indtil den er forlosset, og siden strax afkorte, indtil saa længe Skipperen vil igjen indtage sin Last; da først atter til Skibbroen at indlægge, paa det at ingen, som med Ladning ankommer, skal blive forhindret at udlosse. Dersom og Skipperen ikke vil afkorte fra Skibbroen, naar han har losset, efter at han en Gang derom bliver advaret, skal Byens Havnemester Magt have hans Landtov af at kappe, hvorefter sig de vedkommende have at rette.

5.

Byens Havnemester skal oppebære og annamme Bropenge af alle Skibe og Skuder, som sædvanligt er, og have flittig Indseende, at ingen bortsejler, førend de ere klarerede, og gjøre

derfor godt Regnskab og Rigtighed og Broen vel ved Magt at holdes.

6.

Eftersom gemenlig adskilligt ulovligt Kjøbmandskab gjerne bruges ved Skibene og Stranden, da skal Byens Havnemester ogsaa have Indseende med alt ulovligt Kjøbmandskab der saavel som andensteds, det allerbedste muligt er, saavel som med alt andet, som kan være Byen til Skade og Handel og Vandel til Præjudice og Forhindring i nogen Maader.

Datum Aalborg Raadstue den 18de Martii 1670.

(L. s.)

(Aalborg Raadstuearkiv Protokollen Aalborg Kommissionsakt.)

Bleghave.

Den 4de December 1672 blev der givet kongelig Konfirmation paa følgende Fæstebrev: Borgmestere og Raadmænd i Aalborg kjendes og hermed vitterligt gjør, at vi have forundt, stedt og fæstet til Niels Olufsen Vild, Borger og Indvaaner her ibidem, Aalborg Bys Bleghave her sammesteds, desligeste have vi forundt ham at sætte et Hus derpaa paa den Sted og Plads, som Bleghuset i forrige Tider standet har, og skal bemeldte Niels Olufsen Vild og hans Hustru nyde, bruge og beholde samme Bleghave deres Livstid og deraf give Jordskyld til Aalborg By, som hidtil given er, nemlig 6 Sldr. til St. Hansdag aarlig at yde og betale, og skal hermed være advaret og forbudt, at aldeles ingen herefter maa bruge eller have nogen Blegen her sammesteds, men skal i samme Aalborg Bys rette Bleghave indleveres og bleges under Skade og Straf, som vedbør, anseende, at bemeldte Niels Olufsen Vild og hans Hustru skal svare til, hvis (hvad) dem af godt Folk paa Blegen bliver leveret, og til den Ende med idelige Tilsyn og Opvartning Nat og Dag maa gjøre stor Omkostning med mange Folk at holde og forsyne.

Datum Aalborg den 2den April 1669.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1672—9 fol. 41.)

Under den 22de Januar 1701 blev der givet kgl. Konfirmation paa Borgmestere og Raads Fæstebrev af den 24de

Marts 1694 til Hans Nielsen Wilde paa Blegghaven med Hus efter hans Fader mod 6 Sldr. aarlig i Jordskyld til Byen.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1694—1702 fol. 360.)

Under den 28de Juli 1732 bortlejede Magistraten til Jakob Sørensen som højstbydende ved Avktion paa hans Livstid for 130 Rdr. aarlig den Aalborg By tilhørende og der sønden for liggende Blegdam med paastaaende Hus og hosliggende Kaalgaard, som blev maalt af Kæmneren og 4 Borgere i sin Længde fra nordre Side fra Laagen langs med Vesteraa¹⁾ sønder paa til den Engbund, Doktor J. Lodberg har i Leje, 748 Alen, Bredden fra det vesterste og søndre Hjørne til Østeraa til en bred Sten, der ved Aaen findes, 328 Alen, fra Sønderende af Blegdammen og til Nordenden til Grøften ved Dammen og den gamle Slotseng er 598^{1/2} Alen, fra det gamle Slots vestre Grøft og til Vesteraa er 204 Alen, Kaalgaarden, som ligger ved Huset, er heri maalt og er i Længden fra vestre til østre Hjørne ved den nordre Side 69 Alen, den østre Endes Brede er 21 Alen, den søndre Sides Længde er 37 Alen, og den vestre Endes Brede er 35 Alen foruden Husets Grund. Konditionerne vare følgende: 1) Ejendommen tiltrædes den 1ste Januar 1733. 2) Ejendommen skal bruges til Blegghave og ikke til Sædeland eller Højbjergning, uden saavidt til Højbjergning, som hidtil har været brugeligt, at Blegmanden maa lade den slaa, naar den saakaldte første eller bedste Blegetid er overstaaet. 3) Den lejende maa ikke tage mere til Blegeløn, end som følger: a) naar Blegmanden selv opvarter Lærredet, til det er forsvarlig bleget, nyder han af alle Slags Lærred eller Drejl for hver Snes Alen 1 ŷ d., b) opvarter man det selv, nyder Blegmanden for Pladsen, det ligger paa, 6 β d., c) naar nogen selv vil koge sit Lærred eller Drejl og Blegmanden har alene Tilsyn og Umage med at vande det, 8 β d., d) af alle Slags Linnedklæder stort og smaat af hver Snes St ŷ 4 β , e) Garn, som forlanges bleget, naar Blegmanden med alting skal have Umage, nyder han for 1 L ŷ 4 ŷ d., som er 2 β Marken, f) vil man selv have Umage med sit Garn, da 1 β af hver Mark. 4) Blegmanden skal blege forsvarlig for alle, som forlange det, og hvis nogens Tøj enten ilde medhandles

¹⁾ Maa være den nu saakaldte Blegdamsaa.

formedelst hans eller hans Folks Uagtsomhed eller ganske bortkommer, da er Blegmanden dertil ansvarlig. 5) Blegmanden skal saavidt muligt, hvor Vadskebænkene falde, holde Aaen ryddelig, saa der altid kan være rent og dybt Vand, at ikke Folks Tøj i jordet Vand skal vadskes eller vandes; ej heller maa han hindre Vandet sit sædvanlige Løb af begge Aaerne enten ved sær Tilstopning eller ved ny Opkastning eller forarsage Vandet andet Løb, end det har haft fra Arilds Tid. 6) Lejeren maa af Blegdammens Ejendom indhegne en Koglebane, om han derved kan søge nogen Fordel. 7) Det Aar, Lejeren ved Døden afgaar, beholde hans Arvinger Bleghaven, om de vil, til Aarets Udgang, og ligesom den nu ved Aarets Begyndelse modtages, kvitteres den ved Aarets Udgang. 8) Bleghuset, som tilhører Byen, holdes i Stand af Byen, og dets Brøstfældighed repareres af Kæmneren, dog kun Husets Bygning; thi hvis af Kjedler og Blegværkets Fortsættelse dependerer, skaffer Lejeren selv. 9) Lejen betales St. Hansdag og Mikkelsdag. 10) Om Doktor Lodberg eller en anden Lejer i sin Tid af det Stykke Ejendom, som ligger sønden for Bleghaven, ikke anderledes kan forenes, da skal Blegmanden, som hidtil har været brugeligt, sætte Rækværk mellem Bleghaven og samme Ejendom. 11) Siden Byens Blegdam er saa stor, at alle i Byen kan blive betjente med hvad de forlange bleget, saa tillades det Blegmanden at have Eftersyn, om nogen i Byen sig understaar nogen Blegeplads at indrette, og naar saadant for Magistraten bevisligt gjøres, maa de skyldige vente at anses med Mulkt til de fattige, dog hermed ikke nogen forment, som kan eller vil blege deres eget Tøj paa deres egen Ejendom.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1731, fol. 344.)

Budolfi Kirke.

Mandsstolene midt i Kirken 1673:

- Nr. 1 Biskoppens og Sognepræstens,
- 2 Latine Skolemesters og Kapellanens,
- 3 Konrektors og Bispens Studenter

o. s. v. private Folk til Nr. 13, hvorefter der staar:

Nu følger Kongens, Borgmesters og Raads Stole, som ere fire.

Den 19de Stol er lagt til Lensmandens Folk i Vesterladegaard.

Om den tredje af Fruentimmerstolene hedder det:

Saasom Slotsfruen nu har et Pulpitur i Kirken, er denne Stade Bispinden cederet efter denne Dag den 22de Avgust 1681.

Efter at Fruentimmerstolene ere gennemgaaede, »nu følge Karlestolene i den søndre Gang fra Østerende: Den første fra Børnenes Plads i danske Skole. Dansk Skolemester nyder det første Sted og det frit, paa det han kan og skal have flittig Indseende med sine Disciple«, og saa gennemgaaes de indtil Nr. 7 for private. »De fem efterfølgende til søndre Kirkedør ere udlagte til dem i Hasseris, hvis Korntiende Kirken nyder.« Nr. 14 er lagt til Byens Tjenere.

Kvindestole paa Nørreside fra Vesterende opad:

- 1) Den høje Stol for Sørgekvinde (2 Kvinder),
- 2) den vesterste, ogsaa for Sørgekvinde (4 Kvinder).

Den 7de og 8de ere udlagte til Kvinderne i Hasseris.

(Bud. Kirkes Bog i Raadstuearkivet.)

1795 i Avgust opsattes det ny Ur i Taarnet, gjort af Smed Jens Christensen i Sal efter Licitation for 486 Rdr. (jfr. J. E. 1795 Nr. 71, 77, 82 og 84 og J. Saml. X, 163—4).

Bidrag til Møllernes Historie i og ved Aalborg.

Over alle Møller i og ved Aalborg haves for 1681 følgende Specifikation:

Rigtig Specifikation paa alle de Møller, som udi og strax udenfor Aalborg Kjøbstad ere beliggende, samt deres Adkomst og Beskaffenhed.

1) En Vandmølle, liggende i Aalborg By i vor Frue Sogn, kaldes Gammel Mølle, er af salig, højlovlige Frederik den 3dje den 31te Juli 1658 pantsat til Niels Aagesen af Kjøbenhavn. Samme Panterettighed har bemeldte Niels Aagesen 1663 overdraget til Christen von Ginchel i Aalborg og hans Datter, som har Christopher de Hemmer til Ægte, som det nu mægtig er. Af denne Mølle betjenes alene Byen i Malingen og ikke nogen af Landet.

2) En Vandmølle, liggende i Aalborg By i St. Bodels Sogn, kaldes Ny Mølle, som udi Mands Minde har været en ældgammel

Mølle og altid svaret til hans kgl. Maj. Matrikulsskatter. Ejermændene ere nu D. Niels Jespersen og Borgmester Jakob Urbansen, som den med deres sal. Hustruer have arvet efter deres sal. Fader Borgmester Hans Sørensen, og findes samme Mølle efter rigtigt Brev og Skjøde at være solgt af ærlig og velb. S. Erik Juel til Hundsbæk til bemeldte Sr. Hans Sørensen Anno 1651 den 29de Aprilis. Samme Mølle lider stor Mangel udi tør Sommer og haard Vinter for Vand, saa den næsten altid staar og vil med Tiden blive mere brøstfældig derfor, uden den tilløbende Aa faar nogen Hjælp. Af denne Mølle betjenes alene Byen i Malingen og ikke nogen af Landet.

3) En Vandmølle, liggende strax sønden Aalborg uden Byen, dog udi St. Bodels Sogn, kaldes Kjærs eller Mjels Mølle. Er af salig, højlovligste Ihukommelse, Kong Frederik den 3dje pantsat til Niels Aagesen af Kjøbenhavn tillige med ovenfor skrevne Gammel Mølle, begge for 4500 Rdr. tilsammen den 31te Juli 1658. Samme Panterettighed har bemeldte Niels Aagesen i lige Maade overdraget til forskrevne Christen von Ginchel af Aalborg, hvis Datter Christopher de Hemmer til Ægte har og det nu mægtig er. Af denne Mølle betjenes baade Byen og de af Landet tillige udi Malingen.

4) En Stampemølle, liggende strax sønden Aalborg By udi St. Bodels Sogn, haver velb. Frue Vibekke Tott, salig Herr Holger Rosenkrantz's til Ørup, solgt til Christen von Ginchel i Aalborg og skylder aarlig efter Skjødets Formelding, dateret den 4de August 1661, fem Daler. Samme Mølle ejer Christopher de Hemmer, som har bemeldte Christen von Ginchels Datter, og have Feldberederne i Aalborg By den i Brug.

5) En Barkmølle i Aalborg By ved Østerport, som af Borgmestere og Raad Anno 1674 den 23de Oktober er bevilget Daniel Bloch Garver at anrette imellem tvende hans Ejendomme, eftersom det Vand, som løber fra Byens Grave, ikke kommer nogen til Nytte, men løber ad Fjorden til, og det kan være alle uden Skade, og med saadan Kondition, at ingen af Møllerne sig over ham for Vandets Skyld skal have at besvære, saa og, at han skal holde Slusen ved Lige der sammesteds. Møllen bruges ikke af andre end Ejemanden selv til hans Haandværk, som nu er sal. Daniel Blochs Sukcessor i Ægteskab, Jakob Møller, og kan tit ikke bruges for Mangel paa Vand.

6) En Vindmølle til at male Bark paa, liggende vesten for Aalborg ved Fjorden, tilhører en Skomager her i Byen ved Navn Hans Carstensen, som den efter hans sal. Hustrus Fader Mads Laursen Bay har arvet, som den paa sin egen Jordsmon og Plads har ladet opsætte. Ejermændene bruger den for sig selv alene til sit Haandværk.

Flere Møller enten af Vand-, Vejr- eller Hestemøller findes ikke her udi eller strax udenfor Byen.

Aalborg den 2den Januar 1681.

Borgmestere og Raad.

Om disse Møller haves endnu følgende Efterretninger, til Dels fra en tidligere Tid:

ad 1. Gammel Mølle hørte oprindeligt til det ældste Aalborgs Slot, der laa strax sønden for paa den vestre Side af Aaen omtrent midt i den nuværende Rantzausgade. Efter dettes Opgivelse efter dets Bestormelse under Grevens Fejde vedblev Møllen at høre under Kronen, og saaledes finde vi den omtalt 1580, da der den 22de Marts udgik Befaling til Kristoffer Valkendorf, at Aalborg Bys Mølle, som hidtil har standet for 12 Læster Korn, er nedsat med 2 Læster Malt og 1 Læst Mel, fordi den var for højt ansat. Mølleren beklager sig nu over, at han for den høje Ansættelses Skyld i Jens Kaas's¹⁾ Tid staar tilbage med nogen Landgilde, hvorfor Kongen bevilger ham at maatte afkortes 3 Læster Korn af hvert Aars Landgilde, han staar til Rest med. (Rigsarkivet.)

Den 7de Marts 1631 blev af flere Borgere afgivet det Tingsvidne, at Gammel Mølle har staaet en Tidlang nu i Vinter for den store Vinters Haardheds Skyld og ikke kunnet male med Maltkværnen eller Rugkværnen, og at der ikke nu er nær saa megen Søgning med Maling til Gammel Mølle som tilforn og det mesten for denne meget dyre Tids Skyld, saa mange har lidet eller slet intet at lade male, saa det for slig Aarsag ikke vel muligt er, at kongl. Majestæt nu i forleden Aar kan bekomme sin Told og Rettighed, som deraf sædvanlig været har og aarlig burde udgives. (Aalborg Tingbog.)

Frederik den 3dje overdrog ved Pantebrev af den 31te Juli 1658 for laante 4500 Rdr. med samme Rettighed, som

¹⁾ Stiftsbefalingsmand paa Aalborgs Slot 1577.

Kongen og Kronen har ejet dem, til Niels Aagesen, Indvaaner i Kjøbenhavn, Gammel Mølle, skylder aarlig 36 Tdr. Mel og 108 Tdr. Malt, hvori fragaar for Møllen at holde ved Lige 15 Tdr. Mel og 30 Tdr. Malt, og Mjels (Kjærs) Mølle sønden Aalborg, skylder aarlig 32 Tdr. Mel, $\frac{1}{2}$ Td. Aal, hvori fragaar for Møllen at holde ved Lige 8 Tdr. Mel, hver Td. Hartkorn sat for 50 Rdr.; for Rostjenesten skal aarlig af disse Møller erlægges 100 Rdr. for hver Hest. (Aalborg Raadstue-Arkiv.)

1667 blev indgivet et Andragende til Rentemesteren, at Gammel Mølle, Ny Mølle og Kjærs Mølle, som fandtes i Matrikulen iblandt andre Byens Ejendommers Taxt, maatte hjælpe til at udrede Byens Skat og ikke, som Amtsskriver Mogens Willumsen vilde, beregnes til Slottet efter Slottets Jordebog; thi nu tilhørte de en Byens Borger og Indvaaner og laa ikke mere til Slottet. (Raadstue-Kopibog 1664—73 (Nr. 5) S. 18.)

Den 21de September 1699 overdrager Christopher Rosenørn paa sin Kjæreste Klarende Hemmers Vegne deres Andel i Gammel og Kjærs Mølle til H. Bentzon til Sohngaardsholm. Den 8de Juli 1720 afhændede Frederik den 4de og overdrog Indløsningsretten af Gammel og Kjærs Mølle med Herligheder og Rettigheder som fuldkommen Ejendom til Jørgen de Hemmer, og 1724 tilskjødede Christopher Rosenørn og Christopher de Hemmer som Arvinger efter ham Møllerne til Th. Bentzon paa Sohngaardsholm. Denne skjødede igjen begge Møller 1735 til H. Michelsen.

ad 2. At Ny Mølle allerede tidlig har lidt af Vandmangel, derom vidner følgende Tingsvidne af den 23de Maj 1625: Ny Mølle har staaet nu forleden Sommer 1624 fra Pintsedag og indtil St. Mikkels Aften, eftersom Aaen var tildækket og ikke kunde male med Møllen formedelst Sommerens Tørke, og kunde hverken tjene Skyld eller Landgilde, og nu i Vinter sidst forleden har samme Mølle og staaet i 3 Uger formedelst Vinterens Frost og Haardhed og ikke heller kunde male med den.

(Aalborg Tingbog.)

1651 solgte kgl. Majestæts Tolder i Kjøbenhavn Hendrik Møller Ny Mølle til Erik Juel til Hundsbæk, Landsdommer i Nørre Jylland og Befalingsmand paa Aalborghus, med samme Herligheder og Rettigheder, som den var ham pantsat og skjødet af kgl. Majestæt.

Den 17de Maj 1747 blev der givet Tilladelse til at indrette

en Hestemølle med 1 Kværn mod at nedlægge den ene af de 2 Vandkværne i Ny Mølle.

Om begge Møller gjælder følgende: 1625 Mandagen den 17de Januar. Jakob Vogensen paa kgl. Majestæts Vegne stod for Tingsdom og paamindede og tilsagde menige Borgeriet og Indvaanere her i Aalborg, saa mange her i Dag tilstede var, at de skulde rette dem efter at lade deres Korn male her udi kgl. Majestæts Møller og ikke det forsende til andre omliggende Møller at lade male, som kan være imod kgl. Majestæts naadigste udgivne Forordning af den 16de Februar 1617, ej heller nogen efter denne Dag at tilstedes Haandkværne i deres Huse at lade bruge med Rug eller Malt at male, som kan være kgl. Majestæts Told og Akcise saavel som kgl. Majestæts Møller til Skade og Afbræk.

ad 3. Frederik den 2den gjør vitterligt, at efterdi os elskelige Erik Podebusk, vor Mand, Raad og Embedsmand paa vort Slot Aalborg, har givet os tilkjende, at der for nogen Tid siden forleden er bleven bygget og opsat en Mølle til for^{ne} vort Slot Aalborg paa Kjæret udenfor Aalborg, og at den aarlig skal gjøre stor Skade paa omkringliggende Enge, saavel paa vore og Kronens som paa andre Lodsejeres, derpaa støder, og den ligevel ikke skylder uden en ringe Landgilde, da have vi nu befalet og Fuldmagt givet for^{ne} Erik Podebusk samme Mølle, som paa Kjæret er opbygget, at skulle lade afbryde, og ikke vi ville efter denne Dag tilstede nogen Mølle der sammesteds at skulle bygges.

Dateret den 13de Marts 1572.

(J. T. i Rigsarkivet.)

ad 4. Den 19de Juni 1651 blev givet følgende kongelige Bevilling:

Eftersom Christen von Ginchel, forrige Borgmester i Aalborg, anholder, at ham maa bevilges en Barkmølle at anrette paa en liden Vandstrøm, som skal løbe af Sønder i Nør i Slotsgraven vest for et Hus og Vaaning, som han til for^{ne} Garveris Fortsættelse sig har tilforhandlet, og siden af Slotsgraven i Fjorden, da, efterdi vi af Erik Juels Erklæring erfare for^{ne} Vand at løbe, naar det overflødig er, fra vor Mølle saa og det uden nogens Skade og Præjudice at kunne ske, bevilge vi, at Christen von Ginchel maa paa for^{ne} liden Strøm en Garvemølle anrette og alene til Garvning bruge. (Rigsarkivet.)

Helligbrøde.

Biskop M. Foss sendte under den 2den September 1681 følgende Skrivelse til Borgmestere og Raad i Aalborg:

Med største Fortrydelse og Vemodighed er at klage over de Disordres, som passere i denne By i de Poster, som Guds Ære og kongelige May.s Højhed og Myndighed og de fattiges Velstand er angaaende, idet 1) befindes ingen Tilsyn at være enten med Kroer, at jo endel understaa sig at bruge deres Næring paa vore Sabbater og hellige Dage med deres Udtappen, ej heller med Arbejdsfolk, at de jo og bruge samme Dag deres Haandværk, og det allerforagteligste er, ingen Ophold er med de Sabbats Byrder, som de Dage slæbes fra Hus til andet, saavel som med Frugt offentlig at gaa omkring at sælge, og fri Indkjørsel med Brænde, Tørv, Lyng til at forhandle samme Dag tvært imod Guds Ord, hans kongelige May.s strænge Forordning af Dato 9de September 1619, som expresse, hvad Drik, Kjøb og Salg angaar, forbyder intet sligt den ganske Dag at maa forrettes, og hvad Portene angaar, dem ikke førend Aftensang at maa aabnes, hvilket alene for den rejsende er anordnet, ikke for den kjøbende eller sælgende, saasom det tilforn er klarligen forbudet; 2) er nu trende Prædikedage sket en stor Disordre udi St. Budolfi Kirke, at Hospitalens og de fattiges Tavler ere forsømmede at ombæres i Kirken af dem, som dertil ere af eder assignerede, hvorudi baade Gud og hans Lemmer berøves den Almisse, som medlidende Mennesker vilde dem meddele, saa og Øvrighedens offentlige Foragt udvises, Guds Kirke til største Forargelse, og som jeg er forbunden til begge Delenes nøjagtige Inspektion udi Ordinansen, Recessen og kongelige Forordninger, saa er jeg af eder, I gode Mænd, venligen begjærendes, at hvad Sabbatens Misbrug angaar, der maa dog ordineres ærlige og gudfrygtige Mænd, som kan have Tilsyn med de Exorbitantier, den Dag sker, og fornemmeligen, at alt det, der enten bæres omkring eller kommer ind ad Portene til at sælges, maa, som billigt er, konfiskeres til de fattiges nødtrængende Underhold uden Vesterport, og hvad Tavlernes Forsømmelse angaar, at de, som have forsømt dem nu trende Gange, maa tilholdes foruden en kjendelig Mulkt efter eders eget gode Tykke at refundere de fattiges Kiste det, som dem kunde de Tider tilkommet, saa og herefter at forbindes til Tavlerne fittigen at opvarte.

Jeg protesterer hermed solenniter, at hvis disse trende Poster ikke vorde remederede, som kristeligt er, jeg da vil være undskyldt for al den Ulempe, de Interesserede derudi kunde geraade, saasom jeg det i skyldigste Underdanighed min allernaadigste Herre nødes at andrage allerunderdanigst formodende, at Generalfiskal skal finde et lovligt Temperament til at holde enhver til at frygte Gud og ære Kongen. Bedendes dette mit nødvendige Indlæg maa for Retten læses, paaskrives og mig igjen tilstilles. (Aalborg Raadstue-Kopibog 1679—84.)

Et Blad af de borgerlige Næringsvejenes Historie.

Dr. Niels Jespersen, praktiserende Læge i Aalborg, om hvem nærmere kan efterses i A. H. Nielsens Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg S. 274—5, indgav under den 7de Februar 1685 følgende Klage til den kongelige Politikommission:

Høje og velædle, velbyrdige Herrer
i den kongelige Politikommission!

De gode Herrer ville ej i Ugunst optage, at jeg for Dem nedlægger min Besværing over velbyrdige Hr. Politimesters her i Aalborg forordnede Overpolitinspektør Oluf Jensen Munkgaard, som i sidstafvigte November Maaned har frataget mine Tjenere i Sundby trende slagtede Nødekroppe, som de udi Aalborg vilde sælge, alene af den Aarsag, at de ej vare i Slagterlav og Kroppene ej vejede hver til 18 L \mathring{a} , hvoraf han de fattige gav de fire fremmerste Buer og lod Resten føre i sit Hus uden nogen Dom eller given Sag.

Dermed fordrister jeg mig at stille de høje og velædle Herrer til gunstigst Betænkende efterskrevne Poster:

1) at Sundby er ej beskaffen som en anden Landsby, men har den blotte Fjord mellem sig og Aalborg og betjener Overfarten med Færger og Kaage til Aalborg, deraf den og især til hans kongelige Majestæt kontributionerer og derforuden, saa ofte Militien overføres, det uden al Betaling forretter, og tit, naar Mønstring sker, holder Indkvartering.

2) giver den Konsumtion af alt lige ved en Kjøbstad uden alene af deres indavlede Korn, hvorimod den skatter efter Matrikulen af Ejendommene og er udi en Forpagtning med Aalborg derudi indkorporeret.

3) svarer den til Aalborg Byting, og maa en Espece til personel Tyngte aarlig af den en Tingmand og, naar behøves, en Sandmand udstedes.

4) har de af Alders Tid uforment haft Frihed deres Næring i Aalborg at søge, og især har fem af derboende altid været forlovet i Aalborg deres Slagteri i hele Fjerdinger at sælge, hvorpaa af gammel Tid efter en kongelig Bevilling, som i Fejdetiderne er de forrige Proprietarier frakommen, dem af denne Bys Magistrat visse Pladser og for en aarlig Afgift til Byen er anordnet til deres Markedssted, dette og hosfølgende 24 Aar gamle Borgernes Attest og Kæmnerens Vedgaaelse bekræfter, hvilken udviser,

5) at sligt Slagteri er Byen gavnligt.

6) har hverken Oluf Munkgaard eller nogen tilforn advaret dem, at de det ej maatte gjøre.

7) var ikke heller da noget Slagterlav i Byen anordnet. Belangende Kjødets Vægt beder jeg allertjenstskyldigst, at det de gode Herrer maatte behage i Konsideration at tage:

1) at disse ej ere advarede at maatte sælge mindre Kroppe,

2) falder ingen saadanne Kroppe uden efter at Staldøxnene ere solgte og brændte, hvilken Brænden sker først i Februar og oftere i Marts nogle faa Dage, før Øxnene slaas fra Stalden, da af Skuddet kan have alene de, som formedelst Alder eller andet Tilfælde til Opsætten igjen ere utjenlige, for bedre Kjøb.

3) før den Tid falder Staldøxnene her i Landet altfor bekostelige, og ingen Slagtere kunde her ved Stedet blive ved Magten dem at kjøbe, eftersom de indeboende og fattige Borgere ej dertil ere bemidlede, da i den Sted i Kjøbenhavn Hoffet, alle de kongelige Kollegia og fremmede, som der have at bestille, lettelig kan afhandle.

4) Husholdningen er her anderledes indrettet; thi i den rette Slagtetid forsyner enhver sig med saltet og røget Mad af Kjød og Fisk, og ganske faa siden kjøbe fersk, saa store Nød ej kan afhandles paa 3 eller 4 Kjøddage. Bonden spiser og efter Landets Beskaffenhed mere Fisk, saltet og tør, end som i Sjælland og derfor intet eller ganske lidt af hans Fæ til egen Husbehov aftager.

5) Hvorfor det og efter min ringe og uforgribelige Tanke skulde være Landet til større Skade, om deres Kvier og Køer samt til Stalden utjenlige og plovdrevne Fæ ej anderledes

maatte sælges end at pakke i Tønder, da og paa den søndre Side nær Aalborg ingen Kjøbstad ringere end paa 10 Mile er beliggende undtagen Hobro, som med de 3 Stæder i Vendsyssel, Sæby, Hjørring og Skagen, er ringe og uformuende, saa det lidet vilde forslaa at sælge det smaa og til Stalden udygtige Kvæg derhen, i den Sted Sjælland har andre Kjøbstæder nok mod sligt at tage.

6) Derforuden blev det til en stor Hinder i Øxenhandelen, som dog er Hovedhandelen i Jylland. Baade fik hans kongelige Majestæt mindre Told for Øxen, og Slagternes Indkjøb for ringe Pris skulde præjudicere Øxenhandelen, at, naar de fremmede Kjøbmænd spurgte, at Øxnene slagtedes til Kjøbstæderne for saa godt Kjøb, de da med hverandre skulde stikke Hovederne sammen og sætte lige Pris for det øvrige, hvorpaa vilde følge, at enten fik Slagterne intet at købe eller og maatte ruineres med det dyre Indkjøb. Bonden imidlertid for Mangel ej at maatte sælge fandt og stor Skade, som sig langt anderledes i Sjælland har, hvor Øxnene ej til fremmede kan sælges og Landmanden derfor beneficeres med Øxenhandelen til Kjøbenhavn og derimod sparer Landets unge Fæ saa meget mere, som deraf er og ringere Forraad end i Jylland, hvor meget opklækkes formedelst vidtløftigere Engbund og Græsning.

Endel af dette som og hvad Nytte dette Slagteri baade for Konsumtionen og Majestæten Intrader, item Manufakturers Befordring skaffede, som her for Vidtløftigheds Skyld forbigaas, har jeg tilforn remonstreret velbyrdige Hr. Assessor og Politimester Rask, mens endnu ingen Restitution fra Oluf Munkgaard for mine fattige Tjenere fornummen, og om alle de Motiver af dets Iværkstillelse skulle til deres Undskyldning ej agtes nok, bedes da ydmygelig, at det maatte tages frommelig og samvittelig i gunstigst Konsideration, at Modvillighed straffer man mere end Forseelse, særdeles naar en Synd er ikke imod Guds og Naturens Lov, som enhver bør at være vitterlig og følge. Formodes derfor for disse fattige Deres høj- og velædle Herrers gunstige Hjælp til nogen Restitution i deres erlidende Skade. Og som dem i denne haarde og besværlige dyre Tid formedelst Lavenes Indretning deres Brød efter Sædvane og Stedets Situations Beskaffenhed her i Byen at erhverve formenes, da aftvinger mig deres Armod, haarde Nød og Trang den høje Dristighed hos de høj- og velædle Herrer aller-

tjenstskyldigst at sollicitere, at de gode Herrer dog vilde for Guds Kjærligheds Skyld drage med disse arme en kristelig Medlidenhed, at de saavel som andre hans kongelige Majestæts Undersaatter i deres billige Næring til kongelige Majestæts Skatters Udredning og egen Livsophold maatte konserveres, saasom de dog ikke har anden Handel, hvorfor de efter Konsumtionsforordningen kunde taxeres at have mere end Bondenæring, da dog de andre Flækker, som lige med dem ere til Konsumtion anslagne, have deres Handel og Negotiation, enhver for sig, dermed de sig lovlig og vel kan ernære, men disse af Aarsag, de ligge Kjøbstaden Aalborg saa nær, ere saa haardt opbundne fra anden Handel, og det Brød, de sig skulde vente af Arbejd og Handel i Aalborg efter gammel Vane, dem og nu betages. Af Bonde- og Landhandel er det og dem umuligt at subsistere, saasom de ej alle, mens ikkun tretten Bol have en liden og ringe Avling, maa dog alle have deres Græsgang hos andre omboende Bønder og sig ej en Kalv kan opklække; deres Ildebrand maa de saa dyrt, som de boede i Aalborg, ja tit udi Aalborg af andre tilførende Bønder købe, eftersom de hverken har Tørveskær eller Lyngslæt, hvoraf de gode Herrer fornuftigst og gunstigst kan slutte, at hvis slig ringe Byen og Landet snarere profiterlig end skadelig Næring dem skulde betages, de da umulig længe kunde blive saa mægtige at svare til den naadigst paabudne Konsumtion eller andre deraf dependerende Skatter, mens med fattige Hustruer og Børn i yderste Armod maa geraade. Beder derfor allerdymygeligst tjenstligst, at som jeg har i Henseende til hans kongelige Majestæts allernaadigste Mandat af 24de Februar 1683 fordristet mig Deres Høj- og Velædelheder slig deres Nød at andrage og dog intet dermed uden hvis højstbemeldte kongelige Majestæt ved Politiens Indrettelse allernaadigst Intercision er, og ellers direkte ved den fattiges Hjælp og Haandhævelse sigter til merhøjstbemeldte hans kongelige Majestæts Interesses Forbedring, begjæret, det da og gunstigst maatte optages og derpaa en mild Resolution og Bønhørelse meddeles.

I denne Anledning tilskrev Politikommissionen under 14de Marts 1685 Borgmestere og Raad i Aalborg følgende Brev:

Saasom ædle Doctor N. Jespersen i Aalborg os har tilskikket en Memorial, hvori han sig besværer over velædle Hr. Politimesteren Rasks Fuldmægtig, som af de Sundby Slagtere

noget Kjød skal have konfiskeret, saa tilskikke vi Dem Kopi af forskrevne Memorial, at De ville sig derpaa erklære, hvorledes det med bemeldte Sag sig haver tildraget, saa og, hvorledes De formene, at med Slagteriet i Staden hos Dem efter Memorialens Anledning bedst kan forholdes, hvorpaa vi med forderligste Deres Gjensvar vil forvente.

Magistratens Svar af 31te Marts 1685 lød saaledes:

Paa Deres Velbaarenheds Skrivelse af 14de Marts an-gaaende velædle Dr. N. Jespersens til de gode Herrer indgivne Memorial er vores tjenstydmygste Erklæring, at samme Memorial, saa vidt derom er bevidst, akkorderer med Sandhed, og at fem eller sex af dem i Sundby boende have i rum Tid været tilladt Fæ at slagte om Aaret i Slagtetiden og Kjødet i Aalborg at sælge, dog i hele, halve og fjerdings Kroppe alene og ikke ringere, og at de af Stedet, hvor de det forhandlede, aarlig Afgift til Byen betalt, kan ikke nægtes, imod hvilken hafte Frihed O. Jensen Munkgaard Slagterne i Sundby ej har gjort nogen Præention, at saadant skulde ophøre, førend han efter ovenbemeldte Memorials Formelding Kjødet konfiskerede, da dog samme Tid intet Slagterlav her indrettet var; thi uanset vi ofte tilforn Slagterne her i Byen havde advaret, at de et Lav efter kongelige Majestæts allernaadigste derom givne Lavs-artikler skulde stifte, have de sig dog ej for deres ringe Vilkaars Skyld ladet understaa noget Lav at slutte, førend efter sidstafvigte November Maanedes Udgang, og kan ikke andet eragtes end at være gavnligt i Synderlighed for de fattige Folk her i Byen, at for^{ne} Sundby Mænd i ovenbemeldte Slagtetid om Aaret her i Aalborg tillades at sælge fersk Kjød og slagtede Nødekroppe som tilforn, eftersom de altid pleje at give noget bedre Kjøb end Slagterne her boende.

Herpaa svarede Politikommissionen under 6te Marts 1686 saaledes:

Saasom vi fornemme af eders til os indsendte Erklæring paa velædle Assessor Dr. N. Jespersens i Politikommissionen indgivne Memorial anlangende den Forhindring, som Sundby Mænd gjøres med slagtet Kvæg i Aalborg at indføre, hvorledes sliig Indførsel samme Mænd af Arilds Tid og i Mandsminde har været tilladt, og det derforuden bemeldte By siden er paalagt at give Konsumtion lige med en Kjøbstad, hvorudover den ogsaa i Forpagtningen med Aalborg er indsluttet, saa se

vi ej nogen billig Aarsag eller Føje til, at bemeldte Sundby Mænd, saa mange som dertil altid have været privilegerede, herefter kan hindres paa sine visse og dertil beskikkede Tider og Steder slagtet Kjød og Kroppe at falholde, hvorfor vi for godt befinde, at I derom strax al fornøden Anstalt og Anordning gjøre, saafremt I ej i Fremtiden, om videre Klagemaal derom skulde indkomme, dertil ville ansvare.

(Smst. Fol. 80.)

Under 14de Januar 1754 klagede Magistraten for Stiftsbefalingsmanden, at, skjønt der af ældgammel Tid altid ved den murede Port har været en Bygning, kaldet Brød- og Slagterboder, hvoraf Byen har haft aarlig Leje, og der 1734 er bygget ny Boder der for Bagere og Slagtere og indrettet 10 Boder, ville Slagterne dog efter Kvægsygen ikke leje disse Boder og der falholde deres Kjød, og indstiller derfor, at Slagterne skal leje dem for 2 Rdr. aarlig Stykket og der falholde Kjød Tirsdag, Torsdag og Lørdag, og at de skal vinde Borgerskab, hvorefter Stiftsbefalingsmanden den 25de Januar 1754 resolverede, at det saa skal være, men at Magistraten skal anvise Sundby Slagtere Sted ved Vejerboden til at sælge deres Oxekjød.

(Raadstue-Kopibog 1749, Fol. 951.)

Da Slagterne i Aalborg klagede over, at de ikke kunde overholde deres Forpligtelse til stadig at levere fersk Kjød, fordi Sundby Slagtere kom herover og uberettiget solgte Kjød, erklærede Magistraten under 28de Juni 1773, at, efter hvad de fandt i gamle Papirer, havde det dermed forholdt sig saaledes, 1) at Sundby Slagtere vel tidligere havde haft Tilladelse til i Slagtertiden paa et vist Sted i Aalborg at sælge slagtede Kreaturer i Fjerding, halve og hele Kroppe, hvilken Tilladelse de havde misbrugt, hvorfor det var blevet forbudt, 2) da de fremturede, var deres Kjød blevet dem frataget af Politimesterens Fuldmægtig, hvorfor deres Husbonde Doktor N. Jespersen havde klaget til Politikollegiet, og efter Magistratens Erklæring derover er falden Politikammerets Resolution, at de paa visse dertil bestemte Tider og Steder maatte falholde Kjød i Aalborg, nemlig i Slagtetiden og ved Vejerhuset fra medio Oktober til November Maanedes Udgang. Naar dette overholdtes, vilde Slagterne stadig levere fersk Kjød, nemlig

hver Tirsdag, Torsdag og Lørdag, dog at de Borgere, som drive Brændevinsbrænderi, maa slagte de derved fedede Svin og sælge i hele og halve Sider.

(Raadstue-Protokol 1770, Fol. 624.)

Gjæstgiveri, Herbergering.

Paa Obersekretær Moths Forespørgsel i Anledning af den kongelige Anordning om offentlige Værtshuse svare Borgmestere og Raad under den 1ste April 1695:

Os synes ikke her i Byen mere end to skulle være fornødne, i Henseende, at de her omkring paa Landet boende, baade gejstlige og verdslige, have deres Paarørende her i Byen, som de drage ind hos og der undertiden nogle Timer blive og somme Tider nyde deres Natlager, tilmed komme her ikke mange Rejsende til Lands, undtagen naar Pintsemarked holdes, og de fleste af dem, som til Vands ankomme, blive paa deres Skiberum. Ellers eragtes de bekvemmeste til Herbergerer her i Byen velfornemme Jakob Panck, fordum Raadmand, som hidtil har holdt Værtshus, boende i Bispensgade; i hans Hus er temmelig gode Værelser, Gaardsrum og Stald til 10—12 Heste; item en Mand ved Navn Kej Hendrik Pipper, boende ved gamle Torvet, har ogsaa temmelig gode Husværelser, Gaards- og Staldrum. Skulde endnu en behøves, da findes Niels Nielsen Nyssom, boende paa nye Torvet, bekvem nok dertil, har baade Husværelse, Gaards- og Staldrum.

(Aalborg Raadstue-Kopibog 1694—1702, fol. 73.)

(Sluttes.)